

СТЕФАН ЦВАЙГ АМОК

Превод от немски: Димитър Стоевски, 1987

chitanka.info

През март 1912 година в Неаполското пристанище при разтоварване на голям презокеански параход стана една необикновена злополука, за която вестниците дадоха обширни, но твърде фантастично украсени сведения. Макар и пътник на „Океания“, аз, както и останалите, не бяхме свидетели на оная странна случка, защото тя се разигра през нощта, докато товареха въглищата и разтоварваха стоките, и ние всички, за да избегнем шума, бяхме слезли на брега и прекарахме времето в кафенета или театри. Все пак моето лично мнение е, че някои предположения, които аз тогава не изказах гласно, крият в себе си действително обяснение на онази възбудителна сцена, а обстоятелството, че вече са изтекли много години, бездруго ми позволява да използвам поверителността на един разговор, който предхождаше непосредствено оня странен епизод.

Когато отидох в параходната агенция в Калкута да си запазя място на парахода „Океания“ за връщане в Европа, чиновникът сви съжалително рамене. Не знаел още дали ще може да ми отдели кабина, защото сега, току пред настъпване на дъждовния период, местата в парахода се разпродавали винаги още в Австралия, та трябвало да изчака първо телеграма от Сингапур. За моя радост на следния ден той ми съобщи, че можел да ми запази място — една макар и не много комфортна кабина под палубата в средата на парахода. Аз горях вече от нетърпение да се завърна у дома, затова не се двоумих дълго и казах да ми запише мястото.

Чиновникът бе ме информирал правилно. Параходът беше препълнен и кабината лоша — малко, тясно, правоъгълно кътче, близо до парната машина и осветявано единствено от мътния зрак на кръглото стъкло. Застоялият, сгъстен въздух миришеше на масло и мухъл; човек не можеше да се избави нито за миг от електрическият вентилатор, който, подобно на полудял стоманен прилеп, се въртеше с бръмчене точно над челото ми. Отдолу трещеше и стенеше машината, също като носач на въглища, който непрекъснато се изкачва с пъшкане по една и съща стълба, а отгоре на палубата за разходка се чуваше неспирното търкане напред-назад на стъпки. Ето защо, едва наблъскал куфарите си в мухлясалия гроб от сиви греди, аз побягнах отново обратно на палубата, дето, изкачил се из дъното, вдъхнах като

благоуханна амбра сладникаво-мекия вятър, който духаше откъм сушата над вълните.

Ала и палубата за разходка беше преизпълнена от теснота и неспокойство: пърхаше и трептеше от хора, които непрекъснато бърбеха и се движеха напред-назад с тръпната нервност на заключено бездействие. Цвъртящите шеговити закачки на жените, непрекъснатото разхождане в кръг по тесния проход на палубата, дето върволицата се точеше с неспокойно дърдорене край столовете, за да се среща все отново и отново, всичко това ми причини някак си болка. Аз бях видял един нов свят, бях погълнал в бясна гонитба бързо рухващи една от друга картини. Сега исках да премисля всичко онова, което се бе наблъскало жарко в моите очи, да го разчлenea, подредя и пресъздам, обаче тук на тоя претъпкан булевард нямаше нито минута спокойствие и отдиш. Редовете на книгата се разливаха от беглите сенки, които минаваха край мене и дърдореха. Беше невъзможно да остане човек сам със себе си на тая незаселена подвижна параходна улица.

Опитвах се напусто цели три дни, гледах примирен хората и морето, но морето оставаше винаги едно и също, синьо и пусто, само залезът на слънцето внезапно го заливаше с всички багри. А хората вече познавах наизуст след три пъти по двайсет и четири часа. Всяко лице ми беше свойско до втръсване, острият смях на жените не ме дразнеше вече, бурните спорове на двамина съседни холандски офицери не ме ядосваха. Не ми оставаше нищо друго освен бягство; ала кабината беше гореща и спарена, в салона няколко английски момичета непрекъснато демонстрираха с отсечени валсове лошото си свирене на пиано. Накрая решително обърнах разпределението на времето си — потънах още след обяд в кабината си, като предварително се зашеметих с няколко чаши бира, за да проспя вечерта и вечерните танци.

Когато се събудих, в малката кабина — истински ковчег — беше съвсем тъмно и глухо. Понеже бях спрял вентилатора, въздухът пареше мазно и влажно слепите ми очи. Сетивата ми бяха някак си зашеметени: трябваше да минат минути, за да се оправя по време и място. Във всеки случай трябва да бе минало вече полунощ, защото не чувах нито музика, нито неспирното търкане на стъпки: само машината, това дишащо сърце на „Левиатан“, тласкаше с пъхтене скърцащата снага на парахода напред в невидимостта.

Изкачих се опипом на палубата. Тя беше пуста. И щом дигнах взор над димящата кула на комина и призрачно блестящите дървени опори на платната, в очите ми из един път нахлу вълшебен зрак. Небето лъчезареше. То беше тъмно в сравнение със звездите, които трепкаха бели по него, но все пак — то лъчезареше; сякаш там кадифена завеса забулваше чудовищна светлина, сякаш искрометните звезди бяха само малки отвори и пролуки, през които проблясваше този неописуем зрак. Никога не бях виждал небето като през оная нощ — тъй лъчезарно, тъй стоманеносиньо твърдо и все пак искрящо, капещо, ромолящо, избуяло в светлината, която струеше забулена от луната и от звездите и изглеждаше като да пламти из някаква тайнствена преизподня. Всички ръбове на парахода, боядисани с бял лак, искряха ярко в лунния светлик на фона на кадифено-тъмното море, въжетата, тънките напречни мачти, всички линии, всички контури бяха разтопени в тоя преливащ блясък: светлинките по мачтите и над тях кръглото око на наблюдателницата сякаш висяха в празно пространство като земни жълти звезди сред лъчезарните звезди на небето.

А точно над главата ми стоеше обаятелното съзвездие Южният кръст, закован с искрящи диамантени гвоздеи в невидимия простор и сякаш люлеещ се; всъщност това движение идеше от кораба, който като леко потрепващ гигантски плувец се издигаше и спускаше и се блъскаше с дишаща гръд през тъмните вълни. Станах и погледнах нагоре: струваше ми се, че съм в баня, дето върху мен струи топла вода, само че тук бяла и хладна светлина плакнеше ръцете ми, раменете, обливаше кротко главата ми и като че проникваше вътре в мене, защото изведнъж всичко тъмно в мене се проясни. Аз дишах освободен, пречистен и внезапно ощастливен, почувствувах върху устните си въздуха като бистро питие — мек, прекипял, леко опияняващ въздух, наситен с дъх на плодове и ухание от далечни острови. И сега, сега за пръв път, откак се бях качил на кораба, ме обзе свящото желание на мечтанието и онова друго, по-чувствено — да отдам като жена тялото си на тая мекота, която ме притискаше от всички страни. Искях да легна с поглед нагоре към белите йероглифи. Ала креслата за почивка и скамейките бяха вдигнати, никъде по пустата палуба за разходки не можеше да се намери място за мечтателна отмора.

Тогава аз продължих опипом да вървя, приближавайки се постепенно към предната част на кораба, съвсем заслепен от светлината, която като че проникваше все по-буйно от предметите в мене. Тя причиняваше вече почти болка, тази бяла като вар, ярко пламтяща звездна светлина, а аз жадувах да се заровя някъде в сянка, изтегнат на рогозка, за да не чувствам блясъка върху себе си, а само над себе си, отразен по предметите, така както се гледа пейзаж от затъмнена стая. Най-сетне, препъвайки се о въжетата и минавайки покрай железни витла, аз стигнах до най-предната част и видях как долу носът на парахода се забива в черната маса и разтопена лунна светлина се пръска пенливо нагоре от двете страни на ръба. Ту се изтръгваше, ту отново се забиваше плугът в развълнуваните черни угари и аз усещах цялата мъка на победената стихия, усещах цялата власт на земната сила в тая искрометна игра. Така в съзерцание забравих времето. Цял час ли стоях така или само няколко минути? Огромната люлка на кораба ме отнесе с това неспирно люшкане отвъд времето. Чувствах само, че ме обзе умора, подобна на сладострастие. Исках да спя, да сънувам, но все пак да не се махна от това вълшебство, да не слизам долу в моя ковчег. Неволно напипах с крак под себе си сноп въжета. Седнах там и затворих очи, обаче те не се изпълниха с тъмнина, защото върху тях, върху мене струеше сребърният блясък. Усещах долу тихия ромон на водата, а над себе си белия поток на тоя свят, който нечуто звънеше. И лека-полека този ромон се вля в кръвта ми: аз сам не чувствах вече себе си, не знаех дали това дишане беше мое собствено, или далече туптеше сърцето на кораба — аз се леех, разливах се в тоя неспирен ромон на среднощния мир.

Тиха, суха кашлица току до мене ме накара да трепва. Стреснах се из моята почти шеметна замечтаност. Очите ми, заслепени от белия светлик върху затворените досега клепки, започнаха да опипват наоколо: точно срещу мене в сянката на бордовата стена лъщеше сякаш отблясък от очила, а мигом след това припламна едра кръгла, искра — жарта на лула. Явно, когато седнах, гледайки само надолу към обляния от пяна ръб на корабния нос и нагоре към Южния кръст, аз не

съм забелязал тоя съсед, който през всичкото време трябва да бе седял неподвижно тук. Неволно, още с неясни усещания, аз казах на немски:

— Простете!

— О, моля... — отговори гласът на немски от тъмнината.

Не мога да кажа колко странно и страхотно беше това безмълвно седене един до друг в тъмнината, непосредствено до човек, когото не виждаш. Неволно имах чувството, като че този човек ме гледа втренчено, точно както аз се бях втренчил в него; но светлината над нас, която струеше на бели потоци, беше толкова силна, че ние не можехме да видим един от друг нищо повече от очертанията си в сянката. Струваше ми се, че чувам само дишането му и пухтящото смучене на лулата.

Мълчанието беше непоносимо. На драго сърце бих си отишъл, ала все пак това ми изглеждаше прекалено грубо, прекалено внезапно. От смущение извадих цигара. Кибритената клечка изсъска, за една секунда над тясното пространство трепна светлина. Видях зад очила едно непознато лице, което не бях виждал никога на борда, нито на трапезата, нито на разходка; и навярно защото внезапната светлина причиняваше болка на очите или беше халюцинация: това лице изглеждаше ужасно разкривено, мрачно и призрачно. Но преди още да установя ясни подробности, тъмнината отново погълна бегло озарените линии — виждах само очертанието на една тъмна, свита в тъмнината снага и навремени кръглия червен огнен пръстен на лулата в празното пространство. Никой не заговори и това мълчание беше душно и потискащо като тропическия въздух.

Накрая не можах да издържа повече. Станах и казах вежливо:

— Лека нощ.

— Лека нощ — отговори от тъмнината дрезгав, твърд, ръждив глас.

Запрепъвах се с мъка напред през корабните въжета покрай стълбите. Изведнъж зад мене се разнесоха стъпки, бързи и неуверени. Беше предишният съсед. Аз неволно се спрях. Той не дойде съвсем близо до мене, през тъмнината аз долових нещо като страх и угнетение в неговите стъпки.

— Простете — каза той бързо, — че отправям молба към вас. Аз... аз... — запъна се и не можеше да продължи от смущение — аз... имам частни... съвсем частни основания да се оттегля тук...

жалейка... отбягвам обществото на парахода... Не говоря за вас... не, не... Бих искал само да помоля... Бихте ме задължили твърде много, ако не кажете никому на парахода, че сте ме виждали тук... Това са... тъй да се каже, частни основания, които ме възпрепятствуват сега да се движа между хора... да... хм... би ми било неприятно, ако загатнете, че някой тук нощем... че аз...

Той отново се запъна. Аз отстраних бързо неговото смущение, като незабавно го уверих, че ще изпълня желанието му. Подадохме си ръце. После се върнах в кабината си и потънах в тъп, странно объркан и смущаван от видения сън.

Удържах обещанието си и не разказах никому на парахода за странната среща, макар че изкушението не беше малко. Защото при пътуване по море и най-незначителното нещо се превръща в събитие — някое корабно платно на хоризонта, някой делфин, който подскача над водата, някой новооткрит флирт, някоя бегла шега. При това ме измъчваше любопитство да узная повече за този необикновен пътник: прегледах параходния списък, търсейки име, което би могло да бъде негово, оглеждах хората дали биха могли да имат някаква връзка с него; през целия ден стоях под властта на едно нервно нетърпение и всъщност чаках само вечерта, за да видя дали няма да го срещна отново. Загадъчни психологични неща упражняват някаква просто обезпокоителна власт над мене, възбужда ме до мозъка на костите да разкривам взаимоотношения, а странни люде могат само с присъствието си да разпалят в мене страстен стремеж към познание, който не е много по-слаб от страстния стремеж да обладаеш жена. Денят ми се стори дълъг и се ронеше празен между пръстите ми. Легнах си рано: знаех, че ще се събудя в полунощ, че онова ще ме разбуди.

И действително: събудих се в същия час както вчера. Върху радиевия циферблат на часовника двете стрелки се сливаха в една светеща черта. Изкачих се бързо от душната кабина в още по-душната нощ.

Звездите искряха като вчера и лееха равномерно светлина върху потръпващия параход, високо горе пламтеше Южният кръст. Всичко беше като снощи — в тропиците дните и нощите си приличат като

близнаци, не са като в нашите области, — само аз не изпитвах снощното нежно, неспирно, сънно люлеене. Нещо ме теглеше, смущаваше ме и аз знаех накъде ме тегли: нататък към тъмното витло на корабния нос, за да видя дали той, тайнственият, пак седи неподвижно там. Горе удари параходната камбана и нейният звън ме повлече напред. Стъпка по стъпка, мимо волята си и все пак притеглян, аз отстъпих пред желанието си. Още не бях достигнал укрепителната греда, когато внезапно пред мене трепна нещо като черно око: лулата. Значи, той седеше там.

Неволно се стъписах и спрях. В следния миг бих се върнал назад. Но в тъмнината нещо се размърда, стана, направи две крачки и изведнъж чух току пред себе си неговия глас, вежлив и приглушен.

— Простете — каза той, — навярно искате да заемете отново мястото си и аз имам чувството, че побягнахте, когато ме видяхте. Моля седнете си там, аз си отивам.

Аз от своя страна побързах да му кажа, че може спокойно да остане, че съм се дръпнал малко назад само за да не му преча.

— Не ми пречите — каза той с известна горчивина, — напротив, радвам се, че веднъж поне няма да бъда сам. От десет дни насам не съм проговорил ни дума... всъщност от години... а това тежи много, може би тъкмо защото човек започва вече да се задавя, като поглъща всичко в себе си... Не мога вече да седя в кабината, в тоя... тоя ковчег... не мога вече... а и хората не мога да понасям, защото те през целия ден се смеят... Това не мога да понасям сега... чувам го чак в кабината и си запущвам ушите... разбира се, те не знаят, че... да, те просто не знаят и освен това какво засяга то чуждите...

Той пак се запъна. И каза после съвсем неочаквано и бързо:

— Но аз не искам да ви отегчавам... простете бързивостта ми.

Поклони се и понечи да тръгне. Но аз възразих настойчиво:

— Вие съвсем не ме отегчавате. Аз също се радвам, че мога да разменя спокойно тук няколко думи... Ще вземете ли една цигара?

Той взе. Аз запалих. Неговото лице отново се откри ярко на черния фон на палубата, но този път обърнато напълно към мене: очите зад очилата се впиха в лицето ми хищно и с някаква несвястна сила. Побиха ме тръпки на ужас. Почувствувах, че този човек искаше да говори, трябваше да говори. И знаех, че аз трябва да мълча, за да му помогна.

Седнахме отново. До него имаше още един лек стол и той ми го предложи. Цигарите ни святаха и по начина, по който светлият кръг на неговата цигара трептеше неспокойно в тъмнината, разбрах, че ръката му трепери. Но аз мълчах, мълчеше и той. После гласът му изведнъж попита тихо:

— Много ли сте уморен?

— Не, никак.

Гласът в тъмнината пак стана нерешителен:

— Много бих желал да ви попитам нещо... тоест бих желал да ви разкажа нещо. Зная, много добре зная колко абсурдно е да се обърна към първия срещнат човек, но... аз съм... аз съм в ужасно психическо състояние... стигнал съм до една точка, когато безусловно трябва да поговоря с някого... инак ще загина... Вие ще разберете това, когато... да, когато ви разкажа всичко... Зная, че не можете да ми помогнете... но аз просто се поболях от това мълчание... а болникът всякога е смешен за останалите...

Прекъснах го и го помолих да не се измъчва сам. Може спокойно да ми разкаже... естествено не мога да му обещаю нищо, но все пак всеки човек е длъжен да изяви своята готовност. Когато видим някого в беда, тогава естествено се явява дългът да помогнем...

— Дългът... да изяви своята готовност... дългът да се направи опит... Значи, вие също мислите, и вие, че човек е длъжен... длъжен да изяви готовност.

Той повтори три пъти това изречение. Този път съдържано гневният начин на повторение ми вдъхна страх. Луд ли беше този човек? Пиян ли беше?

Но сякаш бях изрекъл гласно с устните си това предположение, защото той внезапно каза със съвсем друг глас:

— Може би ще ме сметнете за луд или пиян. Не, не съм... още не съм. Само думата, която изрекохте, ме засегна тъй необикновено... тъй необикновено, защото тъкмо това е, което ме измъчва сега, именно: дали човек е длъжен... длъжен...

Той пак започна да се запъва. После рязко се прекъсна и поде с нов вътрешен гласък:

— Защото аз съм лекар. И в нашата практика често има такива случаи, такива съдбоносни... да, да кажем, гранични случаи, когато не знаем дали сме длъжни... защото има не само един дълг, дългът към

другия човек, а дълг към самия себе, дълг към държавата и дълг към науката... Трябва да се помогне естествено, та нали точно затова сме на света... но такива максими са винаги само теоретични... Докъде всъщност трябва да се помага?... Ето тук седите вие, един непознат човек, аз също съм ви непознат и аз ви моля да премълчите, че сте ме видели... добре, вие мълчите, изпълнявате този дълг... Аз ви моля да поговорите с мене, защото ще пукна от това мое мълчание... Вие сте готов да ме слушате... добре... Но това е толкова лесно... Ако бих ви помолил обаче да ме грабнете и да ме хвърлите във водата... любезността, готовността за помощ ще секне... Все пак това свършва някъде... там, дето човек започва да мисли за своя собствен живот, за отговорността си... някъде това все пак трябва да свърши... някъде този дълг все пак трябва да престане... Или може би той не бива да престава у лекаря? Трябва ли лекарят да бъде някакъв Христос, някакъв всемирен спасител, само защото има диплом с латински думи, трябва ли той действително да запокити своя живот и да налее вода в кръвта си, когато дойде някоя... някой и поиска от него да бъде благороден, отзивчив и добър? Да, дългът престава някъде... там, където вече не можеш, тъкмо там...

Той отново се прекъсна и овладя.

— Простете... започнах да говоря веднага тъй възбудено... но аз не съм пиян... още не съм пиян... и това сега често се случва с мене, признавам ви го спокойно, в тая пъклена самота... Помислете си, живял съм седем години почти изключително сред туземци и животни... така човек просто отвиква да говори спокойно. После, като се разтвориш, веднага бликва... Но почакайте... да, спомням си... исках да ви питам, исках да ви изложа такъв един случай — дали си длъжен да помогнеш... да помогнеш с истинска ангелска чистота, дали... Обаче страхувам се, че ще стане много дълго. Наистина ли не сте уморен?

— Не, никак.

— Благодаря ви... Ще вземете ли?

Той бе протегнал ръка в тъмнината някъде зад себе си. Нещо звънна едно о друго, две, три, във всеки случай няколко бутилки, които той бе сложил до себе си. Поднесе ми чаша уиски, от която аз отпих малко, докато той на един дъх гаврътна своята. За миг между нас

настъпи мълчание. И изведнъж удари камбаната: дванайсет и половина.

— И тъй... бих искал да ви разкажа един случай. Приемете, че един лекар в някой... малък град... или всъщност на село... един лекар, който... един лекар, който...

Той пак се запъна. После изведнъж дръпна стола си по-близо до мене.

— Така не върви. Трябва да ви разкажа всичко направо, от самото начало, инак няма да го разберете... Това, това не може да се развие като пример, като теория... трябва да ви разкажа моя случай. Не бива да изпитвам срам, да премълчавам... пред мен хората също се събличат голи и ми показват своя кел, урината и изпражненията си... Когато искаш да ти помогнат, не бива да говориш със заобикалки, не бива нищо да премълчаваш... И тъй, няма да ви разкажа случай с някой легендарен лекар... събличам се гол и казвам: аз... Отучих се да се срамувам в тая мръсна самота, в тая прокълната страна, която изгрива душата на човека и изсмуква мозъка от костите.

Навярно бях направил някакво движение, защото той възкликна.

— Хм, вие не сте съгласен... разбирам, вие сте във възторг от Индия, от храмовете и палмите, от цялата романтика на едно двумесечно пътешествие. Да, така те са вълшебни, тропиците, когато човек ги прекосява с влак, с автомобил, с рикша: аз също не чувствах това по-различно, когато за пръв път дойдох тук преди седем години. Какво ли не мечтаех тогава! Исках да овладя всички езици и да чета свещените книги в оригинал, да изуча болестите, да работя научно, да изследвам душевния живот на туземците — така наричат това на европейски жаргон, — исках да стана мисионер на човешината, на цивилизацията. Всички, които идват тук, лелеят същата мечта. Но в тая невидима стъклена къща силите на човека се стопяват, треската — все ще я пипнеш, колкото и хинин да гълташ — разяжда и мозъка на костите, ставаш кекав и ленив, размекваш се като медуза. Махнеш ли се от големите градове и дойдеш в някоя такава блатиста местност, ти като европеец се чувствуваш някак си откъснат от своята съкровена същина: рано или късно всеки бива поразен по някакъв начин — едни се пропиват, други започват да пушат опиум, трети да бият и се

превръщат в скотове — всеки получава известна доза лудост. Копнееш за Европа, мечтаеш някой ден отново да вървиш по улица, да седиш в светла тухлена стая между бели хора; мечтаеш за това година след година, а когато дойде време и можеш да получиш отпуск, вече си крайно ленив и не тръгваш. Знаеш, че там си забравен, чужд, мида в това море, върху която всеки стъпва. Ето защо оставаш и се пропиваш, и пропадаш в тия горещи, влажни гори. Прокълнат беше денят, в който се продадох в тоя мръсен край...

Всъщност това не стана чак толкова доброволно. Аз бях следвал в Германия, бях станал наистина медик, дори добър лекар с назначение в Лайпцигската клиника; някъде в някаква забравена годишнина на „Медицински страници“ бяха вдигнали по онова време голям шум с една нова инжекция, която аз пръв бях приложил. Но ето че се яви една женска история, една особа, с която се запознах в болницата: тя бе подлудила дотам любовника си, че той стрелял с револвер в нея; скоро след това и аз полудях като него. Тя имаше особен начин да се държи надменно и студено, който ме вбесяваше — аз винаги съм бил играчка в ръцете на властни и дръзки жени, тази обаче ме пречупи така, че костите ми изпращяха. Върших всичко, което искаше тя, и — да, защо да не го кажа, оттогава има осем години — бръкнах дори в касата на болницата; и когато случаят се разкри, стана мътна и кървава. Един мой чичо внесе липсващата сума, но с кариерата ми бе свършено. Тъкмо тогава чух, че холандското правителство търси лекари за колонии и дава аванс при сключване на договора. Хм, помислих си аз, не ще да е твърде чиста тая работа, щом дават аванс; знаех, че надгробните кръстове в тия трескави плантации израстват три пъти по-бързо, отколкото у нас, но когато човек е млад, мисли, че треската и смъртта спохождат само другите. Както и да е, няхах много възможности за избор, заминах за Ротердам, записах се за десет години, получих доста дебела пачка банкноти, изпратих половината у дома за чичо, а другата половина прахосах о една особа там в пристанищния квартал, която успя да ми измъкне всичко, само защото имаше голяма прилика с онази проклета котка. Без пари, без часовник, без илюзии напуснах тогава Европа и не бях много тъжен, когато излязохме от пристанището. И после седях на палубата така, както вие, както седяха всички, и гледах Южния кръст и палмите с разтворено сърце — ах, лесове, самота, тишина, мечтаех аз! Е, от самота не можех

да се оплача. Не ме свалиха в Батавия или Сурабая, в град, дето има хора и клубове, и игра на голф, и книги и вестници, а — името не играе никаква роля — в някаква селска станция, на два дни път от най-близкия град. Неколцина скучни, закостенели чиновници, неколцина пройдохи, това беше цялото мое общество, инак надлъж и нашир само лес, плантации, гъсталаци и блата.

В началото бе още поносимо. Правех всевъзможни изследвания; веднъж, когато вицепрезидентът при една инспекционна обиколка се бе обърнал с автомобила и си бе счупил зле единия крак, аз направих без помощници една операция, за която после дълго говориха; събирах отрови и оръжия от туземците, занимавах се със стотици дребни неща само за да не затъна съвсем. Ала всичко това вървя само дотогава, докато в мен още действаха донесените от Европа сили; после се разкапах. Неколцината европейци ме отегчаваха, прекъснах връзката с тях, започнах да пия и да се унасям в мечтания. Та на мен ми оставаха само още две години, после щях да бъда свободен, с пенсия, можех да се върна в Европа, да започна нов живот. Всъщност не върших вече нищо, а само чаках, лежах мълчаливо и чаках. И може би бих седял така и до днес, ако тя... ако то не се бе явило.

Гласът в тъмнината секна. Лулата също не святкаше вече. Беше тъй тихо, че из един път отново чух водата, която се пенеше шумно край парахода, и далечния, глух пулс на машината. Искаше ми се много да запаля цигара, но се страхувах от яркото пламване на кибритената клечка и от отблясъка върху неговото лице. Той мълчеше и мълчеше. Не знаех дали е свършил, дали се бе унесъл, или спеше — така мъртвешко беше неговото мълчание.

Изведнъж корабната камбана отрони ясен, силен звън: един часът. Той трепна; чух отново звънтене на стъкло — навярно ръката му търсеше опипом бутилката с уиски. Отпи тихо една глътка, после внезапно гласът му прозвуча отново, но сега сякаш по-напрегнато, по-поривисто.

— Да, и тъй... почакайте... и тъй, беше така. Седя там горе в моето прокълнато затънтено гнездо; седя неподвижно от месеци като паяк в паяжината си. Беше точно след дъждовния период, седмици наред бе плющяло по покрива, не бе се явявал нито един човек, нито

един европейец, из ден в ден бях седял там в къщата с моите жълти жени и моето добро уиски. Точно тогава бях съвсем „down“, съвсем болен по Европа: когато четях в някой роман за светли улици и бели жени, пръстите ми започваха да треперят. Не мога да ви опиша напълно това състояние, то е един вид тропическа болест, някаква бясна, трескава и все пак безсилна носталгия, която понякога връхлита човека. Така седях тогава, струва ми се, надвесен над един атлас, и бленувах за пътешествия. Изведнъж на вратата се почука припряно, въвн стои момчето и една от жените, и на двамата очите са широко разтворени от смайване. Правят широки движения: дошла била една дама, една лейди, една бяла жена.

Трепвам. Не съм чул да пристига кола, нито автомобил. Бяла жена тук в тоя пущинак?

Понечвам да се спусна по стълбите, но в миг се сепвам и се връщам. Хвърлям поглед в огледалото, пооправям се набързо. Нервен съм, неспокоен, някак измъчван от неприятно предчувствие, защото не познавам никого на света, който би дошъл от приятелство към мене. Най-сетне слизам.

В приемната чака дама и идва бързо насреща ми. Гъст автомобилен воал закрива лицето ѝ. Каня се да я поздравя, но тя бързо грабва думите от устата ми.

— Добър ден, докторе — казва тя на английски по някакъв плавен (малко прекалено плавен и като че предварително заучен) начин. — Простете, че така неочаквано ви нападам. Но ние бяхме в станцията, автомобилът ни спря там — (защо не е дошла дотук с автомобиля, минава ми като мълния през ума) — и аз си спомних, че вие живеете тук. Слушала съм толкова много за вас, направили сте просто някаква магия с вицепрезидента, кракът му е отново безукорно all right, той играе голф както преди. Ах, да, всички там долу у нас още говорят за това и всички ние искахме да се откажем от нашия винаги намусен хирург и от другите двама, стига вие да дойдете при нас. Изобщо защо не ви виждаме никога там, та вие живеете като някой йога...

И тя продължава да бърбори припряно и все по-припряно, без да ме остави да взема и аз думата. Нещо нервно и безпокойно има в тоя празен брътвеж и аз самият ставам неспокоен от него. Защо приказва толкова много, питам се вътрешно, защо не се представи, защо не

свали воала? Да няма треска? Болна ли е? Луда ли е? Ставам все по-нервен, защото чувствавам смешното положение да стоя като онемял пред нея, заливан от нейната шумна бърливост. Най-сетне тя спира за малко и аз мога да я помоля да се качи горе. Тя прави знак на момчето да остане на мястото си и се изкачва пред мене по стълбата.

— Приятно сте се наредили тук — казва тя, като оглежда стаята ми. — Ах, какви хубави книги! Бих желала да прочета всички!

Тя пристъпва към шкафа с книги и разглежда заглавията на книгите. За пръв път, откакто бях застанал пред нея, тя млъква за една минута.

— Мога ли да ви предложа чаша чай? — питам аз.

Тя не се обръща и продължава да гледа заглавията.

— Не, благодаря, докторе... трябва веднага да продължим пътя си... нямам много време... беше само един малък излет... Ах, имате и Флобер, толкова го обичам... прекрасна, наистина прекрасна е неговата „Education sentimentale“^[1]... както виждам, четете и френски... Какви големи способности имате!... Да, немците, те учат всичко в училището... Наистина удивително, владеете толкова езици!... Вицепрезидентът се късне само във вас, казва винаги, че вие сте единственият, под чийто нож би легнал... нашият добродушен хирург там го бива само да играе бридж... Впрочем знаете ли — тя все още не се обръщаше, — днес и на мене самата ми хрумна да се консултирам някой път с вас... и понеже тъкмо минавахме оттук, помислих си... но сега навярно имате много работа... предпочитам да дойда друг път.

„Разкриваш ли най-сетне картите си?“ — помислих си аз тутакси, но не се издадох, а я уверих, че за мене ще бъде голяма чест да бъда на услугите ѝ днес и винаги, когато пожелае.

— Не е нещо сериозно — каза тя, обръщайки се наполовина към мене и прелиствайки някаква книга, която бе извадила от лавицата, — нищо сериозно... дреболии... женски работи... виене на свят, губене на съзнание. Тая сутрин на един завой внезапно припаднах, *raidé morte*... момчето трябваше да ме изправи в автомобила и да донесе вода... но може би шофьорът караше много бързо... не мислите ли и вие тъй, докторе?

— Така не мога да преценя. Имате ли често такова губене на съзнание?

— Не... тоест да... в последно време... особено в последно време... да... такава губене на съзнание и гадене.

Тя застава отново пред библиотеката, оставя книгата, взима друга и започва да я прелиства. Чудно, защо прелиства все тъй... тъй нервно, защо не поглежда изпод воала? Умишлено не казвам нищо. Прави ми удоволствие да я карам да чака. Най-сетне тя започва отново по своя небрежен, бърбурив начин:

— Няма нищо опасно в това, нали, докторе? Не е някоя тропическа работа... нещо опасно...

— Би трябвало първо да видя дали имате треска. Мога ли да проверя пулса ви?...

Приближавам се към нея. Тя се дръпва леко настрана.

— Не, не, нямам треска... положително, положително не... мерих сама температурата си всеки ден, откак... откак се яви това губене на съзнание. Никога не съм имала треска, винаги нормалното 36,4 точно на чертичката. Стомахът ми също е здрав.

За миг се двоумя. През цялото време вече в мен се надига съмнение; усещам, че тази жена иска нещо от мене, не се идва в такъв пущинак само за да се приказва за Флобер. Една, две минути я оставям да чака.

— Простете — казвам после направо, — мога ли да ви задам свободно няколко въпроса?

— Разбира се, докторе! Та вие сте лекар — отговаря тя, но тутакси отново ми обръща гръб и си играе с книгите.

— Имали ли сте деца?

— Да, един син.

— А имали ли сте... имали ли сте преди, искам да кажа, тогава... имали ли сте тогава подобни състояния?

— Да.

Сега нейният глас е съвсем друг. Съвсем ясен, съвсем положителен, не вече бърбурив, не вече нервен.

— И би ли било възможно вие... простете въпроса ми... вие и сега да сте в подобно състояние?

— Да.

Тази дума излиза от устата ѝ остро и рязко като нож. Върху отвърнатото ѝ лице не трепва нито една черта.

— Тогава може би ще бъде най-добре, уважаема госпожо, да направя общ преглед... Смя ли да ви помоля да... да влезете в другата стая.

Тогава тя изведнъж се обръща. Чувствувам право насреща си през воала един студен, решителен поглед.

— Не... това не е нужно... аз съм напълно сигурна в състоянието си.

Гласът става за миг нерешителен. В тъмнината отново блясва пълната чаша.

— И тъй, слушайте... но опитайте се първо за миг да си представите това. Неочаквано при един човек, който загива в своята самота, се вмъква жена, първата бяла жена от дълги години влиза в стаята... и изведнъж усещам, че в стаята е влязло някакво зло, някаква опасност. Смътно почувствувах, че ме полазиха тръпки: страхувах се от стоманената решителност на тая жена, която бе влязла тук с непрекъснато бърборене и после из един път обнажи като меч своето искане. Защото аз разбрах много добре какво искаше от мене, разбрах го веднага — не беше за пръв път жени да искат такова нещо от мене, но те идваха другояче, идваха засрамени или умоляващи, идваха със сълзи и заклинания. Сега обаче виждах една... да, една стоманена, мъжка решителност... почувствувах още в първата секунда, че тази жена беше по-силна от мене... че може да ме подчини на волята си, както искаше... Но... но... в мене имаше и нещо зло... мъжът, който се брани, някакво ожесточение, защото... нали казах вече... още от първата секунда, дори още преди да бях я видял, аз почувствувах тая жена като враг.

Изпърво мълчах. Мълчах упорито и ожесточено. Чувствувах, че ме гледа изпод воала си гледаше ме прямо и настойчиво, чувствувах, че искаше да ме принуди да говоря. Ала аз не отстъпих толкова лесно. Заговорих, но... уклончиво... дори несъзнателно подражавах на нейния бърбив, равнодушен говор. Преструвах се, че не я разбирам, защото — не зная дали можете да почувствувате това като мене — исках да я заставя да каже всичко, не исках да предлагам, а... да бъда помолен... тъкмо от нея, защото се яви така властна... и защото знаех,

че не се прекланях пред нищо у жените освен пред такова надменно и студено държане.

Ето защо започнах да усуквам, че тази работа е съвсем безопасна, че такива губения на съзнание са естествени за нормалния ход на нещата, дори гарантират правилното развитие. Цитирах случаи от медицинските вестници... говорех, говорех небрежно и леко, разглеждайки постоянно случая като абсолютна баналност и... все чаках тя да ме прекъсне. Защото знаех, че не би могла да понесе това.

И ето че тя вметна рязко, с едно движение на ръката, което като че помете всички тия успокоителни приказки.

— Не, докторе, не това ме прави неуверена. Преди, когато родих момчето си, бях в по-добро състояние... сега обаче не съм вече all right... имам сърдечни смущения...

— А, сърдечни смущения — повторих аз привидно обезпокоен, — тогава веднага трябва да проверя. — И направих движение, като че се готвех да стана и донеса слушалката.

Но тя тутакси ме прекъсна. Сега гласът ѝ беше съвсем рязък и твърд — като че даваше заповед.

— Имам сърдечни смущения, докторе, и трябва да ви помоля да повярвате това, което ви казвам. Не бих желала да губя много време с прегледи. Вие бихте могли, мисля, да имате малко повече доверие в мене. Аз поне засвидетелствувах достатъчно своето доверие към вас.

Сега това беше вече борба, открито предизвикателство. И аз го приех.

— За доверието е необходима откровеност, пълна откровеност. Говорете ясно, аз съм лекар. И преди всичко свалете воала, седнете тук, зарежете книгите и заобикалките. При лекар не се идва с воал.

Тя ме погледна изправена и горда. Поколеба се за миг. После седна и дигна воала над челото си. Видях едно лице, точно такова, от каквото се... страхувах — едно непроницаемо лице, сурово, сдържано, с неопределена по възраст хубост, лице със сиви английски очи, в които всичко изглеждаше спокойно и зад които все пак можеше да се предугаждат мечтателно безкрайни страсти. Тази тясна, стисната уста нямаше да издаде никаква тайна, щом не искаше. Гледахме се цяла една минута — тя заповеднически и едновременно въпросително, с такава студена, стоманена жестокост, че аз не можах да издържа и неволно погледнах встрани.

Тя почука леко с кокалчетата на пръстите си по масата. Значи, и тя беше нервна. После каза внезапно бързо:

— Разбирате ли, докторе, какво искам от вас, или не разбирате?

— Мисля, че разбирам. Но нека бъдем съвсем наясно. Вие искате да сложите край на вашето състояние... искате да ви избавя от вашето губене на съзнание, от вашите прилошавания, като... като отстраня причината. Така ли е?

— Да.

Думата падна като нож на гилотина.

— А знаете ли, че подобни опити са опасни... за двете страни?...

— Да.

— Че законът ми забранява това?

— Има случаи, когато това не е забранено, а даже е наложително.

— Такива случаи обаче изискват установена от лекаря необходимост.

— Тогава вие ще намерите тая необходимост. Вие сте лекар.

Ясно, неподвижно, без да мигнат, ме гледаха очите ѝ при тия думи. Това беше заповед и аз, слабият, треперех от възхита пред демоничната повелителност на нейната воля. Ала все още се гърчех, не исках да покажа, че бях вече стъпкан. „Само не бързай много! Усуквай! Принуди я да моли“ — искреше някакво сладно желание в мене.

— Това не зависи винаги от волята на лекаря. Обаче съм готов да поговоря с един колега от болницата...

— Не искам вашия колега... дошла съм при вас.

— Смея ли да попитам защо по-точно при мене?

Тя ме погледна студено.

— Няма да се поколебая да ви го кажа. Защото живеете отстранено, защото не ме познавате... защото сте добър лекар и защото... — сега тя за пръв път се поколеба — вие сигурно няма да останете още за дълго по тия места, особено ако... ако можете да отнесете оттук у дома си една по-голяма сума.

Побиха ме студени тръпки. Тази твърда, тази бакалска, тази търговска яснота на пресметливостта ме зашемети. До тоя миг тя още не бе отворила устните си за молба, но отдавна бе изчислила всичко, най-напред ме бе дебнала и после изненадала в леговището ми. Чувствувах как демоничното на нейната воля проникваше в мене, ала

аз се бранех с цялата си ожесточеност. Още веднъж се насилих да бъда делови, дори почти ироничен.

— И тая по-голяма сума вие бихте... бихте поставили на мое разположение?

— За оказаната ми от вас помощ и за незабавното ви заминаване.

— Знаете ли, че така ще загубя пенсията си?

— Аз ще ви обезщетя за нея.

— Вие сте твърде ясна... Но аз искам още повече яснота. Каква сума имате предвид като хонорар?

— Дванайсет хиляди гулдена, платими срещу чек в Амстердам.

Аз... треперех... треперех от гняв и... да, от възхита. Всичко бе пресметнала тя, сумата и начина на плащането, който ме заставяше да отпътувам, тя ме бе оценила и купила, без да ме познава, бе разполагала с мене, съзнавайки своята воля. С най-голямо удоволствие бих я ударил в лицето... Но когато, разтреперан, се изправих — тя също се бе изправила — и я погледнах втренчено очи в очи, изведнъж, като видях тая затворена уста, която не искаше да моли, нейното надменно чело, което не искаше да се преклони... изведнъж ме обзе... някакво... някакво стръвно желание за насилие.

Тя сигурно бе почувствувала нещо от това, защото изви нагоре веждите си, също както когато искаме да изпъдим някой досаден човек: омразата между нас застана из един път в пълната си голота. Знаех, тя ме мразеше, защото имаше нужда от мене, а аз я мразех, защото... защото не искаше да моли. В тази една, в тази една секунда мълчание ние за пръв път си заговорихме напълно искрено. После в моя ум внезапно се впи като змия една мисъл и аз ѝ казах... казах ѝ...

Но почакайте, ще разберете криво това, което направих... което казах... трябва първо да ви обясня как... как се яви в мене тая безумна мисъл...

Чашата отново звънна тихо в тъмнината. И гласът стана повъзбуден.

— Не че искам да се извиня, да се оправдая, да се измия... Ала инак вие няма да го разберете... Не зная дали някога съм бил нещо като добър човек, но... мисля, винаги съм бил готов да помогна... В оня мръсен живот там това беше наистина едничката радост, която

можеше да има човек: с шепата наука, която си наблъскал в мозъка си, да можеш да съхраниш диханието на някое живо същество... един вид божествена радост... Действително най-хубавите ми мигове бяха, когато дойдеше някое такова жълтокожо момче, посиняло и побледняло от страх, ухапано от змия, със страшно подут крак, и започваше да реве да не му отрежат крака и аз успявах да го спася. Бил съм по няколко часа път, когато някоя жена лежеше в треска, помагал съм и така, както искаше тази, още там, в Европа, в клиниката. Но в тия случаи чувствавах поне, че този човек имаше нужда от мене, в тия случаи знаех, че спасявам някого от смърт или от отчаяние — и тъкмо от това имах нужда аз самият, за да помогна, от това чувство, че другият има нужда от мене.

Но тази жена — не зная дали мога да ви го опиша — още в мига, когато влезе при мене, привидно разхождайки се, ме възбуди, подтикна ме с надменността си към съпротива; тя възбуди всичко — как да кажа... — възбуди всичко потиснато, всичко скрито, всичко злобно в мене за отбрана. Обстоятелството, че играеше ролята на високопоставена дама и предлагаше недостъпно хладна една сделка, когато се касаеше за живот и смърт, ме вбеси... И сетне... сетне... в края на краищата не се забременява от игра на голф... аз знаех... тоест аз трябваше внезапно да си спомня с ужасна яснота — и точно това беше онази мисъл, — че тази хладна, тази надменна, тази студена жена, която изви косо веждите над стоманените си очи, когато я погледнах само отбранително... да, почти отблъскващо... че тя два или три месеца преди това се е търкала пламенно в леглото с някой мъж, гола като животно и може би стенеща от страст... че техните тела са били впити едно в друго като две устни... Това, това беше парливата мисъл, която ме връхлетя, когато тя ме погледна тъй надменно, тъй недостъпно хладна, точно като някой английски офицер... и тогава, тогава всичко в мене се изпъна... аз бях вбесен от мисълта да я унизя... от тая секунда виждах през роклята тялото ѝ голо... от тая секунда аз заживях само с мисълта да я обладая, да изтръгна едно стенение от нейните стиснати устни, да почувствувам в сладострастието тая студена, тая надменна жена също като онзи, онзи другия, когото не познавах. Това... това исках да ви обясня... Никога по-рано, колкото пропаднал и да бях, никога по-рано като лекар аз не съм търсил да използвам положението си... Този път обаче това не

беше похотливост, не беше сладострастие, не беше нещо сексуално, наистина не... инак бих го признал... само стръвно желание да стана господар на една надменност... господар като мъж... Мисля, казах ви вече, че надменни, привидно хладни жени открай време бяха имали власт над мене... но сега, сега се прибави и обстоятелството, че аз живеех седем години тук, без да бях обладавал бяла жена, че не срещам съпротива... Защото тези момичета тук, тези чуруликащи малки милички зверчета — та те се разтреперват от страхопочитание, когато ги обладае някой бял, някой „господар“... те угасват в смирение, разкрити са винаги за някого, готови са винаги с тихия си гъргорещ смях да бъдат на услугите някому... ала тъкмо тази покорност, това робско отдаване омърсява насадата... Разберете сега, разберете го как поразително ми подеждва, когато нечакано дойде една жена, изпълнена от надменност и ненавист, затворена до върховете на пръстите си, в същото време искрометна от тайна и заредена с предишна страст... когато такава жена влезе дръзко в клетката на такъв мъж, на един тъй уединен, изгладнял, затворен човешки скот... Това... това само исках да кажа, за да разкажа, за да разберете другото... онова, което се случи сега. И тъй... изпълнен от някакво злостно настървение, отровен от мисълта за нея — гола, чувствена, всеотдайна, — аз като че се свих в себе си и привидно показах равнодушие. Казах студено:

— Дванайсет хиляди гулдена?... Не, за толкова няма да го сторя.

Тя ме погледна малко пребледняла. Навярно надуваше вече, че в това упорство не се крие сребролюбие. Обаче все пак запита:

— Колко искате тогава?

Аз изоставих студения тон.

— Нека играем с открити карти. Аз не съм търговец... не съм бедният аптекар от „Ромео и Жулиета“, който продава отровата си за „corrupted gold“... може би съм противовес на търговец... по този път няма да видите желанието си изпълнено.

— Значи, не искате да го направите?

— Не за пари...

За секунда между нас стана съвсем тихо. Толкова тихо, че за пръв път я чух да диша.

— Какво друго тогава бихте могли да желаете?

Сега не можах да се удържа повече:

— Желая най-напред да не... да не ми говорите като на бакалин, а като на човек. Ако имате нужда от помощ, да не... да не се явявате веднага с вашите мръсни пари... а да помолите... да ме помолите, мене, човека, да ви помогна, на вас, човека... Аз не съм само лекар, аз нямам само приемни часове... имам и други часове... може би вие дойдохте в такъв един час...

Тя мълчи един миг. После нейната уста се свива съвсем леко, потреперва и казва бързо.

— Значи, ако ви помоля... тогава вие бихте го направили?

— Вие пак искате да правите сделка... да помолите само ако аз предварително обещавам. Най-напред вие трябва да помолите, после аз ще ви отговоря.

Тя тръсва високо главата си като упорит кон. Поглежда ме гневно:

— Не, аз няма да ви моля. По-добре да загина!

Тогавата ме обзема гняв, кървавочервен, безсмислен гняв.

— В такъв случай, щом не искате да помолите, аз ще изисквам. Мисля, че не е нужно да бъда ясен. Вие знаете какво желая от вас. Тогавата... тогава ще ви помогна.

Тя вперва за миг очите си в мене. После — о, не мога да кажа колко ужасно беше това, — после нейните черти се изопнаха и после... после тя изведнъж се изсмя... изсмя се с неизказано презрение право в лицето ми... с презрение, което ме стри на прах... и което в същото време ме опияни... Беше като експлозия, тъй внезапен, тъй избухнал, тъй могъщо откъртен от някаква чудовищна сила беше този презрителен смях, че аз... да, че аз можех да се хвърля на земята и да целуна нозете й. Това трая само една секунда... беше като мълния и по цялото ми тяло се разля огън... но в тоя миг тя се обърна и тръгна бързо към вратата.

Аз неволно понечих да я последвам... да се извиня... да я помоля искрено... цялата моя сила беше сломена... но тя внезапно се обърна още веднъж и каза... не, заповяда:

— Да не сте посмели да тръгнете след мене или да издирвате... Ще се разкайвате.

И тутакси вратата хлопна зад нея.

Пак нерешителност. Пак мълчание... Пак само този ромон, сякаш струеше лунна светлина. И най-сетне пак същият глас:

— Вратата се затвори... но аз стоях неподвижен на същото място... бях като хипнотизиран от заповедта... чувах я да слиза по стълбата, да затваря външната врата... чувах всичко и цялата ми воля напираше подире й... да я... не зная какво... да я извикам да се върне или да я бия, или да я удуша... но подире й... подире й... И все пак нямах сили. Тялото ми беше парализирано като от електрически ток... да, аз бях сразен, сразен в мозъка на костите си от повелителната мълния на тоя поглед... Зная, това не може да се обясни, не може да се разкаже... може да изглежда смешно, но аз все стоях и стоях... бяха ми нужни минути, може би пет, може би десет минути, преди да мога да откъсна поне единия си крак от земята...

Но едва-що помръднал от мястото си, аз бях вече разгорещен, бях вече бърз... спуснах се мигом надолу по стълбата... Та тя можеше да е тръгнала само по улицата към гражданската спирка... аз се втурвам в барачката да взема колелото си, виждам, че съм забравил ключа, изкъртвам вратичката с такава сила, че бамбуковите пръти изтрещяват и падат на парчета... мятam се веднага на колелото и се понасям подире й... аз трябва... трябва да я настигна, преди тя да се качи в автомобила си... трябва да поговоря с нея...

Пътят бяга край мене, забулен от прах... едва сега забелязвам колко време трябва да съм стоял вкаменен горе... там... на завоя в гората току пред спирката аз я виждам как бърза с отсечените си, отмерени крачки, придружена от младия си слуга... Но сигурно и тя ме беше видяла, защото в същия миг каза нещо на слугата, който изостана назад, а тя продължи да върви сама... Какво мисли да прави? Защо иска да бъде сама?... Да не иска да говори с мене, без той да слуша?... Заслепен от ярост, натискам педала... Изведнъж отстрани нещо скоква напреки на пътя... слугата... едва смогвам да извия колелото встрани и се строполявам на земята...

Изправям се с ругатни... неволно дигам пестник, за да хласна тоя простак, но той отскача ловко... Дигам колелото си, за да се кача пак... Но този нехранимайко изтичва пред мене, хваща колелото и казва на своя окаян английски език:

— You remain here^[2].

Вие не сте живели в тропиците... Не знаете каква наглост е това, когато такъв жълтокож нехранимайко хваща колелото на бял „господар“ и му заповядва, нему, на „господаря“, да остане на мястото си. Вместо какъвто и да бил отговор, аз го удрям с пестник по лицето... той се олюлява, но пак държи здраво колелото... очите му, неговите тесни, плахи очи са широко разтворени от робски страх... но той продължава да държи кормилото, държи го дяволски здраво... и повтаря запънато:

— You remain here.

За щастие нямах револвер у себе си. Как щях да го застрелям като куче. Казвам само:

— Махай се, мръсник!

Той ме гледа вторачено, свит от страх, но не изпуска кормилото. Удрям го още веднъж по черепа, но той пак не пуска. Тогава ме връхлита ярост... виждам, че нея вече я няма, може би се е изплъзнала вече... и му нанасям по всички правила на борбата един боксьорски удар под брадичката, така че той се строполява на земята. Сега колелото ми отново е свободно... но когато се качвам, то не може да потегли... поради силното дърпане се е изкривила предната му вилка. Мъча се с трескави ръце да я изправам... Не става... тогава захвърлям колелото напреки на пътя до онзи нехранимайко, който се изправа окървавен и отстъпва встрани... И после — не, вие не можете да почувствувате колко смешно изглежда това там пред хората, когато европейец... е да, аз не съзнавах вече какво върша... занимаваше ме само една мисъл: да изтичам подире й, да я настигна... и аз започнах да тичам, тичах като луд по пътя покрай колибите, пред които жълтокожата паплач се събираше смаяна на купчини, за да види как тича бял човек, докторът.

Стигнах пред спирката потънал в пот... Първият ми въпрос беше: къде е автомобилът?... Току-що заминал... Хората ме поглеждат учудени: сигурно им изглеждам като обезумял, както бях стигнал там мокър и изцапан, изкрещявайки въпроса си, преди още да се бях спрял... Долу на пътя виждам как се вие белият дим от автомобила... тя беше успяла... успяла, както трябва да успява всичко при нейната сурова, жестоко сурова пресметливост.

Но бягството няма нищо да й помогне... В тропиците между европейците не може да съществува никаква тайна... всички се

познават, всичко се превръща в събитие... Ненапразно беше стоял нейният шофьор един час в правителственото бѳнгало... след няколко минути узнавам всичко... Узнавам коя е тя... че живее долу — в правителствения град, на осем часа път с влака оттук... че е — е, да речем, жена на едър търговец, безумно богата, знатна англичанка... Узнавам, че мъжът ѝ от пет месеца се намира в Америка и ще пристигне след няколко дни, за да я отведе със себе си в Европа...

Тя обаче — и тази мисъл гори като отрова в жилите ми, — тя може да е най-много от два или три месеца бременна...

Досега можах да ви обясня всичко... може би само затова, защото до тоя миг все пак разбирах себе си... като лекар винаги поставях сам диагнозата на състоянието си. Но от тоя миг нататък като че ме обзе треска... загубих надзора над себе си... тоест знаех точно колко безсмислено беше всичко, което вършех, но нямах вече никаква власт над себе си... сам не се разбирах вече... все тичах като луд напред към целта си... Впрочем чакайте... дали ще мога да ви го обясня точно... Знаете ли какво е амок?

— Амок?... Мисля, че си спомням... Един вид опиянение у малайците...

— Нещо повече от опиянение... то е лудост, вид кучешки бяс у човека... пристъп на кръвожадна безсмислена мономания, който не може да бъде сравнен с никакво алкохолно отравяне... аз сам проучих няколко случая през време на моя престой там — за другите ние винаги сме твърде умни и твърде обективни, — но не успях да разкрия страхотната тайна на техния произход... До известна степен то е в зависимост от климата, от тая душна, спластена атмосфера, която потиска нервите като буря, докато най-сетне те се скъсат... И тъй, амокът... да, амокът ето какво представлява той: някой малаец, някой съвсем прост, съвсем добродушен човек пие бавно домашната си ракия... седи тъп, равнодушен, безсилен... както аз седях в стаята си... и внезапно скоква, грабва нож и хуква на улицата... тича напред, право напред... без да знае накъде... Всичко, което се изпречи на пътя му, човек или животно, той поваля на земята с ножа си и опиянението от кръвта го разпалва още по-силно... На устата му излиза пяна, той реве като луд... но тича, тича, тича, не гледа вече надясно, не гледа наляво,

само тича и крещи пронизително, все така ужасно право напред с кървавия нож в ръка... Хората в селата знаят, че никаква земна сила не може да спре обзетия от амок човек... и когато той се появи, те реват предупредително: „Амок! Амок!“ — и всички бягат... но той все тича, без да чува, тича, без да вижда, поваля всичко живо, което се изпречи на пътя му... докато най-сетне го застрелят като бясно куче или той сам се сгромоляса мъртъв на земята с пяна на уста...

Видях веднъж такова нещо от прозореца на моето бѐнгало... беше страхотно... но благодарение само на това, че бях го видял, разбирам себе си през ония дни... защото така, точно така, с тоя страшен поглед право напред, без да поглеждам надясно или наляво, с тоя бяс се спуснах аз... подир тая жена... Не си спомням вече как направих всичко това, в такъв безумен бяг, с такава безумна бързина протече то... Десет минути, не, пет, не — две... след като узнах всичко за тая жена, името ѝ, къщата ѝ, съдбата ѝ, аз се спуснах бързо на едно заето колело назад към къщи, хвърлих един костюм в куфара, пъхнах пари в джоба си и потеглих с кола към железопътната станция... заминах, без да се обадя на областния чиновник... без да се погрижа за заместник, оставих къщата отворена, както си беше... Около мене стояха слугите, жените ме гледаха смаяни и ме питаха, аз не отговарях, не се обърнах нито веднъж... потеглих за станцията и със следния влак заминах за града... В един-единствен час, след като тази жена беше прекрачила прага на стаята ми, аз запокитих зад себе си своето съществуване и тичах като обзет от амок напред в някакво празно пространство...

Тичах право напред с глава срещу стената... в шест часа вечерта пристигнах... в шест часа и десет минути бях в къщата ѝ и казах името си... Това беше... ще разберете... най-безсмисленото, най-глупавото, което можех да направя... но обзетият от амок тича с изцъклени очи, той не вижда накъде тича... След няколко минути слугата се върна... учтив и хладен... госпожата не била разположена и не могла да ме приеме...

Излязох като зашеметен навън... Обикалях още цял час около къщата, обзет от безумната надежда, че тя може би ще ме потърси... едва след това наех стая в крайбрежния хотел и занесох две бутилки уиски в стаята си... те и една двойна доза веронал ми помогнаха...

най-сетне заспах... и този тъп, кишав сън беше единствената пауза в моя бяг между живота и смъртта.

Удари параходната камбана. Два сурови, пълни звъна, които изпърво трепетно се залюляха в мекото бласто на почти неподвижния въздух и после се преляха в тихия неспирен ромон, който упорито придружаваше отдолу поривистия разказ. Човекът в мрака срещу мене сигурно бе изтръпнал уплашено, защото думите му секнаха изведнъж. Отново чух ръката да търси бутилката, отново тихото пиене на глътки. После той пак поде, сякаш успокоен и с по-твърд глас:

— Едва ли бих могъл да ви разкажа за часовете от тоя миг нататък. Днес вярвам, че тогава съм имал треска, във всеки случай бях в състояние на свръхраздражителност, която граничеше с лудост... обзет от амок, както вече ви казах. Ала не забравяйте, беше вторник вечерта, когато пристигнах, а в събота — това научих междувременно — с парахода на „П. О.“ от Йокохама трябваше да пристигне нейният съпруг; оставах, значи, само три дни, три къси дни за решение и за помощ. Разберете добре това: аз знаех, че трябваше незабавно да ѝ помогна, а въпреки това не можех да ѝ кажа нито дума. И тъкмо тази потребност да извиня своето смешно, своето безумно държане ме тласкаше напред. Аз знаех колко скъп беше всеки миг, знаех, че за нея това беше въпрос на живот и смърт и все пак няха никаква възможност да се доближа до нея дори с една прошепната дума, с някакъв знак, защото тъкмо буйното, просташкото в моето тичане подире ѝ беше я изплашило. Беше... да, чакайте... то беше, както когато някой тича подир друг, за да го предпази от убиец, а другият смята него самия за убиец и затова продължава да тича напред към своята гибел... тя виждаше в мене само обзетия от амок човек, който я преследваше, за да я унижи, а аз... тъкмо това беше ужасното противоречие... аз съвсем не мислех вече за това... аз бях вече съвсем смазан, аз исках само да ѝ помогна, само да ѝ услужа... бях готов да извърша убийство, престъпление, за да ѝ помогна... Но тя, тя не разбираше това. Когато сутринта се събудих и веднага пак изтичах до къщата ѝ, пред вратата стоеше момчето, същото момче, което бях ударил в лицето, и като ме видя отдалеко — сигурно бе ме чакало, — бързо изчезна вътре. Може би постъпи така, за да обади тайно за идването ми... може би... ах, тази несигурност, как ме терзае тя сега... може би всичко вече беше готово да бъде приет... ала сега, като го

видях и си спомних позора, сега пък аз бях този, който не се осмелих да повторя още веднъж посещението си... Коленете ми трепереха. Току пред прага аз се обърнах и пак си отидох... отидох си, докато тя може би ме чакаше в също такава мъка.

Сега вече не знаех какво да правя в непознатия град, който изгаряше като огън стъпалата ми... Внезапно ми хрумна нещо, повиках тутакси една кола и потеглих за вицепрезидента, същия онзи, на когото едно време бях помогнал в моето село, и дадох картичката си на прислужника... Навярно в моята външност е имало вече нещо странно, защото той ме погледна с почти изплашени очи и неговата вежливост криеше нещо обезпокоително... може би той съзря вече амока в мене... Казах му кратко и решително, че моля да бъда преместен в града, че не мога да изтрая по-дълго на сегашната си служба... че трябва веднага да се преселя... Той ме погледна... не мога да ви кажа как ме погледна той... тъй както лекар гледа болен...

— Нервно сътресение, драги докторе — каза той после, — много добре разбирам това. Хм, ще го наредим някак; но почакайте... да кажем, един месец... трябва най-напред да намеря заместник.

— Не мога да чакам нито ден — отвърнах аз.

Отново онзи особен поглед.

— Трябва да се помъчите, докторе — каза той сериозно, — не бива да оставяме селото без лекар. Обещавам ви обаче, че още днес ще направя постъпки.

Останах неподвижен на мястото си със стиснати зъби: за пръв път почувствувах ясно, че съм продаден човек, роб. Всичко в мене се надигна за упорство, ала той, ловкият, ме изпревари:

— Станал сте саможив, докторе, и това накрая се превръща в болест. Всички ние се учудвахме, че не дойдохте нито веднъж тук, че не поискахте никога отпуск. Вие имате нужда от повече общуване, повече подтици. Елате поне тази вечер, днес имаме прием в правителствения дом, ще видите цялата колония, а някои отдавна желаят да се запознаят с вас, питаха често за вас и биха били щастливи да ви видят тук.

Последните думи ме сепнаха. Питали за мене? Мигар тя? Изведнъж станах друг: веднага му поблагодарих най-вежливо за поканата и обещах да бъда точен. И бях наистина точен, прекалено точен. Трябва ли да ви казвам, че аз, подгонен от моето нетърпение,

бях първият в голямата зала на правителствения дом, заобиколен от мълчаливите жълтокожи слуги, които се движеха бързо насам-натам, с босите си крака и — както ми се струваше в обърканото ми съзнание — се подсмиваха зад гърба ми. Цял четвърт час аз бях единственият европеец сред всички тия безшумни приготовления и толкова сам със себе си, че чувах цъкането на часовника в джоба на жилетката си. После най-сетне дойдоха неколцина правителствени чиновници със семействата си, накрая и губернаторът, който ме въвлече в един доста продължителен разговор, в който аз му отговарях старателно и, както сам мислех, ловко, докато... докато внезапно, обзет от някаква тайнствена нервност, загубих цялата си ловкост и започнах да се запъвам. Макар облегнат с гръб о вратата на залата, аз из един път почувствувах, че тя сигурно е влязла, че сигурно е тук: не бих могъл да ви кажа как ме обзе тази внезапна объркваща увереност, ала още докато говорех с губернатора и звукът на неговите думи трептеше в слуха ми, аз усетих някъде зад гърба си нейното присъствие. За щастие губернаторът скоро приключи разговора — струваше ми се, че инак изведнъж грубо бих му обърнал гръб, тъй силно беше това тайнствено дърпане на нервите ми, тъй огнено възбудена беше моята жад. И действително, едва се бях обърнал, аз я видях точно на онова място, дето несъзнателно я бе предполагало моето чувство. Тя стоеше права, облечена в жълта бална рокля, в която нейните тесни, чисти рамене блестяха като матова слонова кост, и бъбреше, заобиколена от няколко души. Тя се усмихваше, но все пак, струваше ми се, в нейното лице личеше някаква напрегнатост. Аз се приближих — тя не можеше или не искаше да ме види — и погледнах в тая усмивка, която трептеше любезно и учтиво около тесните устни. И тази усмивка отново ме опияни, защото тя... хм, защото аз знаех, че тя беше лъжа, изкуство или техника, майсторство на преструвката. Днес е сряда, мина ми през ума, в събота ще пристигне параходът с нейния съпруг... как може тя да се усмихва тъй, тъй... тъй самоуверено, тъй безгрижно и да си играе небрежно с ветрилото в ръката, вместо да го накърши в страха си? Аз... аз, чуждият... аз от два дни треперех пред тоя час... аз, чуждият, изживявах нейния страх, нейния ужас с всички крайности на чувството... а тя отива на бал и се усмихва, усмихва, усмихва...

Отзад засвири музиката. Танцът започна. Един възрастен офицер я покани, тя се извини на компанията си, хвана го под ръка и се

отправи към другата зала, минавайки покрай мене. Когато ме съзря, нейното лице изведнъж силно се изопна... но само за една секунда, после ми кимна вежливо (преди още аз да бях се решил да я поздравя ли, или не) като на случаен познат: „Добър вечер, докторе“ и отмина. Никой не би могъл да подозре какво бе скрито в тия сиво-зелени очи, а и аз, аз самият не знаех. Защо поздрави тя... защо изведнъж ме позна?... Отбрана ли беше това, приближаване ли или само смущение от изненадата? Не мога да ви опиша в каква възбуденост останах: всичко беше разровено и после експлозивно сгъстено в мене и като я гледах така спокойно танцуваща на ръката на офицера, с хладния блясък на безгрижие върху челото, докато аз все пак знаех, че тя... че тя също като мен мислеше за онова... само за онова... че ние двамата тук имаме една страшна обща тайна... а тя играеше валс... в тия секунди моят страх, моята жад и моята възхита станаха още повече страст, отколкото преди. Не зная дали някой ме е наблюдавал, но сигурно аз съм се издал с поведението си много повече, отколкото тя се криеше — какво да правя, аз не можех да гледам в друга посока, аз трябваше... да, трябваше да я гледам, аз пиех, дори дърпах отдалеко заключеното ѝ лице, за да видя дали маската нямаше да падне поне за една секунда. И тя сигурно е почувствувала неприятно тоя втрещен поглед. Когато се връщаше под ръка със своя танцьор, тя ме погледна в светкавичната светлина на една секунда рязко повелително, като че ме отблъсваше: върху челото ѝ отново се обтегна злостно онази малка бръчка на високомерен гняв, която познавах от по-рано.

Но... но... нали ви казах... аз бях обзет от амок, не гледах нито надясно, нито наляво. Разбрах я веднага — този поглед казваше: не се хвърляй в очи! Овладей се! — аз знаех, че тя... как да го кажа? — че тя изискваше от мене дискретни обноски тук в тая открита зала... разбрах, че ако сега си отида у дома, утре мога да бъда сигурен, че ще бъде приет от нея... че тя само сега, само сега искаше да избегне да бъде изложена на моята очебийна интимност, че тя — и колко право беше това! — се опасяваше от някоя сцена, предизвикана от моята непохватност... Вие виждате... аз знаех всичко, аз разбирах тоя повелителен сив поглед, но... но то беше прекалено силно в мене, аз трябваше да говоря с нея. И ето че аз тръгнах, олюлявайки се, към групата, сред която стоеше и бърбреше тя, прилепих се — макар че познавах малцина от присъстващите — плътно до малката компания

само от жад да я чуя, като говори, но все пак сгушвайки се плахо като бито куче всеки път, когато нейният поглед минаваше студено край мене, сякаш аз бях една от ленените завеси, о която се опирах, или въздухът, който леко я раздвижваше. Ала аз продължавах да стоя там, жаден за една дума, която тя трябваше да ми каже, за някакъв знак на споразумение, стоях и все стоях с втренчен поглед, като пън сред техния разговор. Това безусловно бе обърнало вече внимание, безусловно, защото никой не отправи нито една дума към мене, и тя сигурно страдаше от моето смешно присъствие.

Докога бих стоял така, не зная... навярно цяла вечност... та аз не можех да се откъсна от това омагьосване на волята ми. Тъкмо упоритостта на моята ярост ме вцепеняваше... Но и тя не можеше да понася по-дълго това... обърна се внезапно с великолепната си лекота към господата и каза:

— Уморена съм малко... ще си легна днес по-рано... Лека нощ!

И в същия миг мина край мене със салонно сдържано кимване... аз успях да видя високо издигнатата бръчка върху челото ѝ, после само още гърба, белия, хладен, гол гръб. Мина една секунда, преди да схвана, че тя си отива... че не бих могъл вече да я видя, да говоря тая вечер, тая последна вечер за спасение... и тъй един миг стоях още вцепенен, докато схванах това... после... после...

Но чакайте... чакайте... инак няма да разберете безсмисленото, глупавото в моята постъпка... трябва да ви опиша първом цялото помещение... Беше голямата зала на правителствения дом, цялата обляна от светлина и почти празна, тая огромна зала... двойките бяха отишли да танцуват, господата да играят карти... само в ъглите приказваха няколко групи... залата беше, значи, празна, всяко движение беше очебийно видимо в ярката светлина... и тя мина бавно и леко с високите си рамене през тая голяма широка зала, отвръщайки навремени на нечий поздрав със своята неописуема осанка... с това дивно мразовито царствено спокойствие, което толкова ме възхищаваше у нея... Аз... аз останах, нали ви казах, бях просто вцепенен, преди да схвана, че тя си отиваше... и когато схванах това, тя беше вече на другия край на залата, току пред вратата... Тогава... о, и сега се срамувам да го помисля... изведнъж ме прихвана и аз *затичах* — чувате ли: *затичах*... не тръгнах, а затичах с тропачи обувки, които отекваха високо, прекосявайки залата подире ѝ... Чувах

стъпките си, виждах всички погледи, отправени учудено към мене... бих могъл да умра от срам... още докато тичах, аз съзнавах вече безумството си... но не можех... не можех да спра... Настигнах я на вратата... Тя се обърна... очите ѝ ме пронизаха като сив меч, ноздрите ѝ трепереха от гняв... тъкмо мислех да започна да мънкам... тогава... тогава тя изведнъж гласно се изсмя... ясен, безгрижен, сърдечен смях... и каза високо... тъй високо, че всички можеха да я чуят:

— Ах, докторе, едва сега ви дойде наум рецептата за моето момче... да, тия хора на науката...

Неколцина, които стояха наблизко, се засмяха добродушно... аз разбрах, зави ми се свят от майсторството, с което тя спаси положението... извадих портфейла и откъснах един празен лист от блокчето, който тя небрежно взе, преди... още веднъж със студена благодарствена усмивка... да си отиде... В първата секунда ми олекна... видях, че лудостта ми бе поправена от нейното майсторство, положението спечелено... но аз разбрах също така веднага, че всичко беше загубено за мене, че тая жена ме ненавиждаше заради моята разпалена глупащина... ненавиждаше ме повече от смъртта... че сега аз можех да стоя стотици и стотици пъти пред вратата ѝ и тя ще ме отпъжда като куче.

Тръгнах, залитайки, през залата... забелязах, че хората ме гледаха... сигурно съм изглеждал някак си особено... Отидох на бюфета, изпих две, три, четири чаши коняк една след друга... това ме спаси от падане... нервите ми не можеха вече да издържат, бяха като скъсани... После се измъкнах през една странична врата, тайно като престъпник... За никакво царство на света не бих могъл да прекося още веднъж оная зала, дето нейният пронизителен смях още лепнеше по всички стени... тръгнах... не мога вече да кажа точно къде съм ходил... отбих се в няколко кръчми и се напих... напих се като човек, който иска да удави в пиянство всичко будно в себе си... обаче... сетивата ми не се притъпиха... смехът се беше загнездил в мене, пронизителен и зъл... смехът, тоя проклет смях, който аз не можех да заглуша... После се лутах из пристанището... револвера си бях оставил в стаята, инак бих се застрелял. Не мислех за нищо друго и с тая мисъл се върнах в хотела... само с тая мисъл за чекмеджето от лявата страна на скрина, дето беше револверът ми... само с тая единствена мисъл.

Че не се застрелях тогава... кълна ви се, това не беше страхливост... би било избавление за мене да дръпна обтегнатия вече студен спусък... но как да ви го обясня... чувствувах още един дълг в себе си... да, онзи дълг да помогна, онзи проклет дълг... влудяваше ме мисълта, че тя би могла да има още нужда от мене, че има нужда от мене, от мене... защото беше вече четвъртък сутринта, когато се върнах в хотела... нали ви казах... в събота пристигаше параходът и аз знаех, че тази жена, тази надменна, горда жена не би преживяла позора пред своя съпруг, пред света... Ах, как ме терзаеха такива мисли за безсмислено прахосаното ценно време, за моята безразсъдна привързаност, която бе осуетила всяка навременна помощ... цели часове, да, цели часове, кълна ви се, аз се разхождах напред-назад в стаята, разкъсвах си мозъка да мисля как бих могъл да се доближа до нея, как да поправам всичко, как да ѝ помогна... защото за мене беше сигурно, че тя не би ме пуснала вече да вляза в къщата ѝ... във всички мои нерви още се таеше смехът и гневното потреперване на ноздрите ѝ... цели часове, наистина цели часове тичах тъй напред и назад по трите метра на тясната стая... беше вече ден, беше вече преди пладне...

И изведнъж нещо ме тласна към масата... извадих връзка листове за писма и започнах да ѝ пиша... да ѝ описвам всичко... кучешки скимтящо писмо, в което я молах за прошка, в което се наричах безумец, престъпник... в което я заклинах да ми се довери... Давах ѝ клетва, че ще изчезна на следния час от града, от колонията, ако тя поиска — от света... трябваше само да ми прости и да ми се довери, да позволи да ѝ помогна в последния, в този най-последен час... Така трескаво изписах цели двацет страници... трябва да е било безумно, неописуемо писмо, нахвърляно сякаш в делириум, защото, когато станах от масата, целият бях плувнал в пот... стаята се люлееше, трябваше да изпия чаша вода... Едва след това опитах да препрочета още веднъж писмото, но се ужасих още след първите думи... разтреперан го сгънах, взех плик... Тогава внезапно нещо прониза ума ми. Из един път ми дойде истинската, решителната дума. И аз грабнах отново перото между пръстите и написах върху последния лист: „Ще чакам тук в приморския хотел за една дума на прошка. Ако до седем часа не получа отговор, ще се застрелям.“

После взех писмото, позвъних да дойде момчето и му заповядах веднага да го занесе. Най-после всичко беше казано — всичко!

Нещо издрънка и се търкулна до нас. При едно буйно движение той беше съборил бутилката с уиски; чух как ръката му я търсеше опипом по пода и после с внезапен замах я улови: той запокити в широка дъга празната бутилка в морето. За няколко минути гласът млъкна, после отново заговори трескаво, още по-възбудено и по-бързо отпреди.

— Не съм вече благочестив християнин... за мене не съществува нито небе, нито ад... а ако има такъв, не се страхувам от него, защото той не може да бъде по-страшен от ония часове, които преживях от предобед до вечерта... Представете си малка стая, гореща от слънцето, все по-палеща в пладнешкия зной... малка стая, само маса, стол и легло... И върху тая маса нищо друго освен часовник и револвер, а пред масата човек... човек, който не прави нищо, нищо, а само гледа втренчено секундарника на часовника върху масата... човек, който не яде и не пие, и не пуши, и не се помръдва... който неотстъпно... чуйте: неотстъпно цели три часа... гледа втренчено белия кръг на циферблата и малката стрелка, която с цъкане обикаля кръга... Така... така... прекарах тоя ден, само чаках, чаках, чаках... но чаках, както... както обзет от амок човек върши нещо — безсмислено, животински, с тая бясна, праволинейна упоритост.

Не... няма да ви описвам тия часове... това не може да се опише... та аз самият не разбирам вече как може да се изживее това, без... без да се обезумее... И тъй... в три часа и двацет и две минути... помня точно, нали гледах втренчено часовника... изведнъж на вратата се похлопва... Аз скоквам... скоквам, както тигър скоква върху плячката си, на един дъх минавам през цялата стая и стигам вратата, отварям я широко... едно плахо малко китайче стои вън със сгъната бележка в ръката и докато аз алчно я грабвам, то бързо побягва и изчезва.

Отварям бележката, искам да я прочета... и не мога да я прочета... Червено плува пред очите ми... представете си това мъчение: най-сетне, най-сетне, имам думата от нея... и сега всичко

трепери и играе пред моите зеници... Потапям главата си във вода... сега ми се проявява... Вземам отново бележката и прочитам:

„Твърде късно! Но чакайте в хотела. Може би все пак ще ви повикам.“

Никакъв подпис върху смачканата хартия, която беше откъсната от някаква стара реклама... бързи, заплетени редове с молив на един инак уверен почерк... не знаей защо този лист толкова ме разтърси... Нещо като ужас, като тайна тегнеше в него, беше написан като при бягство, като че човекът е стоял прав до прозорец или е пътувал с кола... Никакъв неописуем страх, бързина, ужас лъхна студено в душата ми от този тайнствен лист... и все пак... все пак аз бях щастлив: тя ми бе писала, аз още не биваше да умира, позволяваше ми да ѝ помогна... може би... ми позволяваше... о, аз се забравих в най-безумни предположения и надежди... Стотици, хиляди пъти четох малката записка, целувах я... изследвах я, търсейки някоя забравена, пропусната дума... все по-дълбоко, все по-заплетено ставаше моето бленуване, това фантастично състояние на сън с отворени очи... един вид вцепенение, нещо съвсем тъпо и все пак раздвижено между сън и будност, което продължи може би четвъртинки часове, може би часове...

Внезапно трепнах... Не се ли похлопа?... Затаих дъх... една минута, две минути, мъртва тишина... И после отново съвсем тихо, също както погрива мишка, тихо, но настойчиво похлопване... Аз скочих, още съвсем зашеметен, разтворих бързо вратата — вън стоеше младият слуга, нейният слуга, същият, комуто тогава бях разбил устата с пестника си... смуглото му лице беше пепелявобледо, смутеният му поглед говореше за нещастие... Веднага почувствувах ужас...

— Какво... какво се е случило? — едва смогнах да измънкам.

— Come quickly!^[3] — каза той... нищо друго.

Спуснах се веднага бясно надолу по стълбата, той подире ми... На улицата чакаше едно садо, такава една малка кола, ние се качихме...

— Какво се е случило? — запитах го аз.

Той ме погледна разтреперан и мълчеше с прехапани устни... Попитах го пак — той мълчеше и мълчеше... Искеше ми се да го ударя пак като тогава с пестник в лицето, но... тъкмо неговата кучешка преданост към нея ме трогна... затова не питах повече... Количката се

носеше тъй бързо през гъмжилото, че хората се разбягваха с псувни, излезе от европейския квартал на брега и се вмъкна в долния край на града, после все по-далеч и по-далеч в кресливото гъмжило на китайския град... Най-сетне стигнахме в една тясна уличка, тя бе разположена съвсем встрани... спряхме пред ниска къща... Тя беше мръсна и сякаш сгушила се в себе си, отпред имаше малък магазин, където гореше лоена свещ... една от ония бараки, които са пушални на опиум или вертепи, свърталища на крадци или скривалища на ятаци... Слугата почука бързо... Зад пролуката на вратата изсъска нечий глас, който питаше, питаше... Аз не можех вече да се сдържам, скочих от седалката, блъснах подпряната врата... една дребна китайка изписка, изруга и побягна назад... слугата дойде след мене, поведе ме по коридора... натисна дръжката на друга врата... друга врата на тъмна стая, която вонеше на ракия и съсирена кръв... Нещо стенеше вътре... влязох опипом...

Гласът отново секна. И това, което избухна после, беше повече ридание, отколкото говор.

— Аз... тръгнах опипом... и там... там, на мръсна рогозка, лежеше сгърчено от болки... стенещо късче човек... там лежеше тя... Не можех да видя лицето ѝ в тъмното... Очите ми още не бяха свикнали... затова само опипвах... хванах ръката ѝ... гореща... палецът гореща... треска, висока треска... и аз изтръпнах... веднага разбрах всичко... тя беше избягала тук от мене... беше се оставила да бъде осакатена от някаква мръсна китайка само защото се надяваше тук на повече мълчание... беше предпочела да бъде убита от някаква пъклена вещица, отколкото да се довери на мене... само защото аз бях безумен... защото не пощадох гордостта ѝ, не ѝ помогнах веднага... защото се страхуваше по-малко от смъртта, отколкото от мене...

Изкрещях да донесат светлина. Слугата скочи: отвратителната китайка внесе с треперещи ръце газова лампа, която пушеше... трябваше силом да се сдържам да не стисна за гърлото жълтокожата негодница... поставиха лампата на масата... светлината падна жълта и ясна върху измъченото тяло... И изведнъж... изведнъж от мене се махна всичко, всяка тъпота, всеки гняв, цялата тая нечиста смрад от натрупана страст... сега аз бях само лекар, човек, който помага, изследва, знае... бях се забравил... борех се с будни, ясни сетива срещу ужасното... Чувствувах голото тяло, което бях жадувал в

бляновете си, само като... как да кажа... като материя, като организъм... не усещах вече нея, а само живота, който се бранеше от смъртта, човека, който се гърчеше в убийствена болка... Кръвта ѝ, нейната гореща, свята кръв обливаше ръцете ми, но аз не я усещах нито с наслада, нито с ужас... бях само лекар... виждах само страданието... и видях...

И видях веднага, че всичко беше загубено, ако не се случеше чудо... тя беше наранена и загубила половината си кръв от тая престъпно непохватна ръка... а аз няхах нищо в тоя вонещ вертеп, за да спра кръвта, няхах дори чиста вода... всичко, до което се докосвах, плуваше в мръсотия...

— Трябва да я отнесем веднага в болницата — казах аз.

Ала едва го казах и нейното изтерзано тяло се надигна сгърчено.

— Не... не... по-добре да умра... никой да не узнае... никой да не узнае... у дома... у дома...

Разбрах... тя се бореше вече за тайната, за честта си... не за живота си... И... аз се подчиних... Слугата донесе носилка... положихме я върху нея... и така... вече като труп, изтощена и трескава... я понесохме в нощта... към дома ѝ... отблъсквайки изплашените слуги, които питаха... внесохме я като крадци в стаята ѝ и заключихме вратите... И после... после започна борбата... дългата борба със смъртта...

Внезапно една ръка се впи тъй силно в моята, че аз почти извиках от уплаха и болка. В тъмнината неговото разкривено лице из един път се бе доближило до мене и аз видях белите зъби, които лъснаха в тоя внезапен изблик, видях очилата, припламващи в бледия отблясък на лунната светлина като две огромни котешки очи. И сега той не говореше вече — той крещеше, разтърсван от виещ гняв:

— Знаете ли вие, непознати човече, вие, който седите спокойно тук на палубния стол, пътувайки за удоволствие по света, знаете ли вие какво е това да умира човек? Присъствували ли сте някога, видели ли сте как тялото сгърчено се надига, как посинелите нокти се забиват в празното пространство, как гърлото хърка, всяка част се брани, всеки пръст на ръцете отблъсква страхотното и как очите се извърщат в ужас, за който няма думи? Преживели ли сте някога това, вие, безделникът,

вие, околосветският пътешественик, вие, който говорите за помагането като за дълг? Аз съм го виждал често като лекар, виждал съм го като... като клиничен случай, като факт... изучавал съм го, тъй да се каже — но съм го изживял само веднъж, изживях го, умрях ведно с друг само тогава през оная нощ... през оная ужасна нощ, когато седях и разкъсвах мозъка си да открия, да намеря нещо, да измисля нещо срещу кръвта, която течеше, течеше, течеше, срещу треската, която я изгаряше пред моите очи... срещу смъртта, която се приближаваше все повече и която аз не можех да отблъсна от леглото. Разбирате ли какво значи да бъдеш лекар, да знаеш всичко срещу всички болести — да си задължен да помагаш, както тъй мъдро казвате вие — и все пак да седиш безсилен до една умираща, знаещ и все пак без власт... знаещ само това, това ужасно нещо, че не можеш да помогнеш, па макар да си готов да отвориш всяка жила на своето собствено тяло... да гледаш едно любимо тяло, което злощастно губи кръвта си, терзано от болки, да чувствуваш един пулс, който сякаш лети и в същото време гасне... който изтича под пръстите ти... да си лекар и нищо да не знаеш, нищо, нищо, нищо... само да седиш неподвижно и да шушнеш някаква молитва като сбръчкана бабичка в църква и после пак да свиваш пестници срещу един окаян бог, за когото знаеш, че не съществува... Разбирате ли това? Разбирате ли го?... Аз... аз не разбирам само едно, как... как става, че в такива секунди не умираш ведно с другия... че на следната сутрин пак ставаш от сън и си миеш зъбите, и си връзваш вратовръзка... че можеш още да живееш, след като си преживял това... което аз изпитах... как това дихание, този първи човек, за когото се борех и воювах, когото исках да задържа с всички сили на своята душа... как той ми се изплъзваше... изплъзваше се нанякъде, все побързо, минута след минута, и аз не намирах нищо я трескавия си мозък, за да задържа този, този единствен човек...

И на всичко отгоре, за да бъде мъката ми адски удвоена, на всичко отгоре и това... Докато седях до леглото й — бях й дал морфин, за да облекча болките, и я гледах да лежи с жарки страни, жарки и бледи, — да... докато седях така, чувствувах непрекъснато откъм гърба си две очи, насочени към мене със страшен израз на напрежение... Слугата седеше там свит на пода и мълвеше тихо някакви молитви... Когато очите ми срещнаха неговите, тогава... не, не мога да го опиша... тогава в неговия кучешки поглед се явяваше

нещо тъй умолително, тъй... тъй благодарствено и в същото време той издигаше ръце към мене, сякаш ме заклинаше да я спася... разбирате ли: към мене, към мене издигаше той ръце като към бог... към мене... немощния слабак, който знаеше, че всичко е загубено... че съм тук толкова ненужен, колкото някоя мравка, която пълзи по земята... Ах, този поглед, как ме измъчваше той, това фанатично, това животинско упование в моето умение... идеше ми да го изругая и да го ритна с крак, такава болка ми причиняваше той... и все пак аз чувствавах, че ние двамата бяхме свързани чрез нашата любов към нея... чрез тайната... Също като дебнещо животно, като глухо кълбо седеше той свит съвсем близко зад мене... едва поискал нещо от него, той скачаше с босите си безшумни крака и разтреперан ми го подаваше... преизпълнен от очакване, сякаш то беше помощта... спасението... Сигурен съм, той би разрязал жилите си, за да ѝ помогне... такава беше тази жена, такава власт имаше тя над хората... а аз... аз нямах власт да спася един грам кръв... О, тази нощ, тази ужасна нощ, тази безкрайна нощ между живота и смъртта!

Призори тя се пробуди още веднъж... отвори очите си... сега те не бяха вече надменни и студени... в тях влажно блестеше треска, когато огледаха бавно стаята като чужда... После тя погледна мене: изглеждаше, че мисли, че иска да си спомни лицето ми... и изведнъж... видях го... тя си спомни... защото някаква уплаха, някаква отбрана... нещо... нещо враждебно, ужасено обтегна чертите на лицето ѝ... тя раздвижи ръцете си, като че се тъкмеше да побегне... да се махне, да се махне, да се махне от мене... аз видях, тя мислеше за онова... за онзи час тогава... Но после настъпи опомняне... тя ме погледна по-спокойно... дишаше тежко... чувствавах, че иска да говори, да каже нещо... Ръцете отново започнаха да се изпъват... тя понечи да се надигне, но беше твърде слаба... Аз я успокоих, наведох се над нея... тогава тя ме погледна с дълъг, измъчен поглед... устните ѝ леко се раздвижиха... беше само един последен гаснещ звук, когато каза:

— Никой ли няма да узнае?... Никой?

— Никой — казах аз с цялата сила на убеждението си, — обещавам ви.

Ала очите ѝ още бяха неспокойни... Тя промълви съвсем неясно с трескави устни:

— Закълнете ми се... никой да не узнае... закълнете...

Аз дигнах пръсти като за клетва. Тя ме погледна... с един... един неописуем поглед... мек беше той, топъл, признателен... да, наистина, наистина признателен... Искаше да каже още нещо, но й беше много трудно. Лежа дълго, съвсем изтощена от напрежението, със затворени очи. После започна ужасното... ужасното... тя се бори тежко още цял един час: краят настъпи едва призори...

Той мълча дълго. Забелязах това едва когато камбаната от средната палуба разби тишината: един, два, три твърди удара — три часът. Лунната светлина беше станала по-мътна, ала някаква друга жълта яснина вече трептеше несигурно във въздуха и навремени вятърът долиташе леко като прохладен морски зефир. Още половин, още един час и ще бъде ден, този здрач ще угасне в ясната светлина. Сега аз виждах по-ясно чертите на неговото лице, тъй като сенките не падаха вече тъй плътни и черни в нашето кътче — той бе снел кепето си и под голия череп неговото измъчено лице изглеждаше още по-страшно. Ала скоро неговите бляскащи очила се обърнаха отново към мене, той се овладя и гласът му придоби някакъв ироничен, рязък тон.

— С нея се свърши... но не с мене. Аз бях сам с трупа... но сам в чужда къща, сам в един град, който не можеше да търпи тайна, а аз... аз трябваше да пазя тайната... Да, само си представете това, цялото положение: една жена от най-доброто общество на колонията, свършено здрава, която предишната вечер още е танцувала на правителствения бал, внезапно лежи мъртва в леглото си... до нея стои един непознат лекар, повикан уж от слугата й... никой в къщата не е видял кога и откъде е дошъл той... донесли я през нощта на носилка и после заключили вратите... а на сутринта тя е мъртва... едва тогава повикали слугите и изведнъж в къщата се разнасят пронизителни писъци... в миг това се узнава от съседите, от целия град... и тук има само един, който би трябвало да обясни всичко това... аз, непознатият човек, лекарят от едно отдалечено село... Завидно положение, нали?...

Знаех какво ми предстоеше. За щастие при мене беше слугата, послушното момче, което прочиташе всеки знак в очите ми — и това жълтокожо тъпо животно разбираше, че тук трябваше да бъде изнесена още една борба. Аз бях му казал само това:

— Господжата не иска никой да узнае какво се е случило.

Той ме погледна в очите със своя кучешки влажен и все още решителен поглед:

— Ies, Sir.

Не каза нищо повече. Но изми кървавите следи по пода, приведе всичко в най-добър ред и именно неговата решителност ми възвърна моята собствена.

Никога в живота си, зная това, не съм обладавал такава сгъстена енергия, никога вече не ще я обладавам повторно. Когато човек е загубил всичко, тогава той се бори отчаяно за последното — а последното тук беше нейният завет, тайната. Аз посрещнах с пълно спокойствие хората, разказах на всички същата измислена история: как слугата, когото тя изпратила за лекар, случайно ме срещнал по пътя. Но докато говорех привидно спокойно, аз чаках... чаках неотстъпно решително... мъртвопроверителя, който трябваше да дойде, преди ние да я затворим в ковчега, и тайната заедно с нея... Беше, не забравяйте това, четвъртък, а в събота пристигаше съпругът й...

В девет часа най-сетне чух, че съобщиха за пристигането на служебния лекар. Аз бях наредил да го повикат — той ми беше началник по длъжност и същевременно конкурент, същия онзи лекар, за когото тя тогава бе говорила тъй презрително и който навярно беше научил вече за моето желание да бъде преместен. Усетих още при първия негов поглед: беше враждебно настроен към мене. Но тъкмо това изопна моята сила.

Той запита още в преддверието:

— Кога е умряла госпожа... — Назова името й.

— В шест часа сутринта.

— Кога е пратила да ви повикат?

— В единайсет часа вечерта.

— Знаехте ли, че аз бях домашният й лекар?

— Да, но беше необходимо да се бърза... и освен това... покойната изрично е казала да повикат мен. Тя забранила да викат друг лекар.

Той ме погледна втренчено: по неговото бледо, малко затлъстяло лице пробягна руменина, аз почувствувах, че той се озлоби. Ала тъкмо това ми беше нужно — цялата ми енергия напираше за бързо

разрешение, защото аз усещах, че нервите ми няма да издържат още дълго. Той понечи да отвърне нещо неприязнено, после каза небрежно:

— Макар да мислите, че не сте имали нужда от мене, все пак мой служебен дълг е да констатирам смъртта й... от какво е настъпила.

Не отговорих и го оставих да мине напред. После се върнах, заключих вратата и оставих ключа на масата. Той дигна изненадан вежди.

— Какво значи това?

Застанах спокойно срещу него.

— В случая не се касае да се установи причината на смъртта, а... да се намери друга. Тази жена ме повика, за да я... лекувам от последиците на едно злополучно изкуствено помятане... аз, не можех вече да я спася, но й обещах да спася честта й, и ще го изпълня. Ето защо ви моля да ми помогнете!

Неговите очи бяха станали съвсем широки от смайване.

— Нима искате да кажете — промълви той, — че аз, служебният лекар, трябва да потуля едно престъпление?

— Да, това искам, това трябва да кажа.

— Аз... вашето престъпление...

— Казах ви, че не съм докоснал тая жена, инак... инак не бих стоял пред вас, инак отдавна бих свършил със себе си. Тя изкупи грешката си, ако искате да я наречете така, и светът не бива да узнае нищо за това. И аз няма да търпя честта на тая жена да бъде сега излишно петнена.

Моят решителен тон само го раздразни повече.

— Няма да търпите... тъй... хм, вие сте ми началник... или поне мислите, че сте ми вече такъв... Опитайте само да ми заповядате... аз веднага си помислих, че е станала някоя мръсотия, щом са ви повикали да дойдете тук от вашия затънтен край... чудесно започвате практиката си, чудесно начало... Но сега аз ще изследвам, аз, и вие можете да бъдете сигурен, че скрепеният с моето име протокол ще бъде достоверен. Аз няма да се подпиша под лъжа.

Бях съвсем спокоен.

— Да... този път все пак ще трябва да го направите. Инак няма да напуснете стаята.

При тия думи бръкнах в джоба си... не бях взел револвера. Но той изтръпна. Аз пристъпих една крачка към него и го погледнах в

очите.

— Слушайте, ще ви кажа нещо... за да не стигнем до крайност. Не давам пет пари за живота си... нито за живота на някого другиго... дотам, дотам съм стигнал вече... единственото важно нещо за мене е да изпълня обещанието си, че причината за тая смърт ще остане тайна... Слушайте: давам ви честната си дума, че ако вие издадете свидетелството в смисъл, че тази жена е умряла... по една случайност, аз ще напусна града и Индия още през тая седмица... че ако вие искате това, ще взема револвера си и ще се застрелям веднага щом ковчегът бъде заровен в земята и мога да бъда уверен, че никой... разбирате, нали: никой по-нататък няма да разследва случая. Вярвам, че това ще ви бъде достатъчно... трябва да ви бъде достатъчно.

Сигурно в гласа ми е имало нещо заплашително, нещо опасно, защото, когато неволно пристъпих по-близо до него, той се дръпна с онзи явен ужас, както... както хората бягат пред обзет от амок човек, когато той безумно тича и размахва ножа си... И из един път той стана друг... някак свит и вцепенен... твърдото му държане беше сломено. Той промълви с последен, съвсем слаб опит за упорство:

— Ще бъде за пръв път в живота ми да подпиша невярно свидетелство... все пак ще може да се намери някаква форма... нали знаем какви работи се случват... Аз обаче не бих се решил току-тъй...

— Разбира се, не бива — подкрепих го аз, за да го насърча („Само по-бързо! Само по-бързо!“ — чукаше нещо в слепите ми очи), — но сега, когато знаете, че само бихте оскърбили един жив човек и осквернили паметта на една покойница, сигурно няма да се колебаете.

Той кимна. Отидохме на масата. След няколко минути свидетелството беше готово (по-късно то бе обнародвано във вестника и описваше достоверно една парализа на сърцето). После той стана, погледна ме:

— Ще заминете още тази седмица, нали?

— Честна дума.

Той пак ме погледна. Забелязах, че искаше да си придаде строг делови израз.

— Ще се погрижа веднага за ковчега — каза той, за да прикрие смущението си.

Но какво беше това в мене, което ме правеше тъй... тъй страшен... тъй измъчен... та той внезапно ми протегна ръка и разтърси

моята с бликаща сърдечност.

— Дано скоро се оправите — каза той.

Не разбрах какво искаше да каже. Болен ли бях? Да не бях... обезумял? Изпратих го до вратата, отключих... но последният остатък от сила у мене изчезна, когато заключих вратата след него. После чуването в слепите ми очи отново се появи, всичко наоколо ми се люлееше и въртеше: и рухнах точно пред нейното легло... тъй... тъй както обзет от амок в края на своя бяг се сгромолясва безпаметен със скъсани нерви.

Той отново млъкна. Аз усетих някакви студени тръпки: беше ли това първият студен полъх на утринния вятър, който вееше вече с тихо свирене над парахода? Но измъченото лице — сега вече наполовина осветено от отблясъка на зората — пак се изопна.

— Колко време съм лежал така на рогозката, не зная. После нещо ме побутна. Скочих. Беше слугата, който нерешително и покорно стоеше пред мене и ме гледаше неспокойно в очите.

— Един човек иска да влезе... иска да я види...

— Никой не бива да влиза.

— Да... но...

Очите му бяха уплашени. Искеше да каже нещо, а все пак не смееше. Това вярно животно изживяваше някаква мъка.

— Кой е?

Той ме гледаше разтреперан, като че се боеше да не го ударя. И после каза — не назова никакво име... откъде изведнъж толкова съзнание у едно такова низше същество, какво става, че в дадени секунди едно неописуемо чувство на такт одушевява подобни съвсем тъпи хора?... После каза... съвсем, съвсем плахо:

— Той е.

Аз изтръпнах, разбрах веднага и веднага ме обзе страстно желание, страстно нетърпение да видя тоя непознат. Защото, вижте, колко странно... сред цялата тази мъка, в тая треска от желание, страх и бързина аз съвсем бях „го“ забравил... бях забравил, че в играта беше замесен още един човек... мъжът, когото тази жена беше обичала, комуто беше дала страстно онова, което беше отказала на мене... Преди дванайсет, преди двайсет и четири часа само аз бих

мразил този мъж, бих могъл да го разкъсам... Сега... не мога, не мога да ви опиша как напираше у мен да го видя... да го... обичам... защото тя беше го обичала.

С един скок бях пред вратата. Там стоеше млад, съвсем млад рус офицер, твърде несръчен, твърде слаб, твърде бледен. Приличаше на дете тъй... тъй трогателно млад... и тутакси ме разтърси това неизказано усилие, с което той искаше да бъде мъж, да покаже твърдост... да скрие вълнението си... Видях веднага, че ръцете му трепереха, когато дигна ръка към фуражката си... На драго сърце бих го прегърнал... защото той беше точно такъв, какъвто аз желях да бъде мъжът, който е обладал тая жена... не прелъстител, не надменен... не, а полудете, чисто, крехко създание, на което тя се е дарила.

Младият човек стоеше съвсем смутен пред мене. Моят жаден поглед и моята поривиста готовност го смутиха още повече. Малките мустачки над устата потрепераха издайнически... този млад офицер, това дете трябваше да се обуздае силom, за да не се разридае.

— Простете — каза той най-сетне, — бих желал... да видя... още веднъж... госпожа...

Несъзнателно, без сам да искам, аз сложих ръката си върху рамото на непознатия и го поведох, както се води болен. Той ме погледна учудено с безкрайно топъл и признателен поглед... в тая секунда между нас двамата имаше вече някакво разбирателство за общността ни... Отидохме при мъртвата... Тя лежеше бяла в бялата постеля — почувствувах, че близостта ми го угнети още по-силно... затова се дръпнах назад, за да го оставя сам с нея. Той се приближи бавно... с тъй тръпнещи, привлечени стъпки... видях по раменете му как се вълнуваше и късаше душата му... вървеше като... като човек, който върви срещу страхотна буря... И изведнъж пред леглото той рухна на колене... точно тъй, както бях рухнал аз.

Скочих веднага напред, дигнах го и го отведох до едно кресло. Той не се срамуваше вече, а изхлипа цялата си мъка. Не бях в състояние нищо да кажа — само милвах несъзнателно с ръка русите му, детски меки коси. Той улови ръката ми... съвсем кротко и все пак плахо... и изведнъж аз почувствувах погледа му, впит в моя...

— Кажете ми истината, докторе — прошепушна той, — самоуби ли се?

— Не — отговорих аз.

— А има ли... искам да кажа... някой... виновен ли е някой за нейната смърт?

— Не — повторих аз, макар че в гърлото ми се надигаше да му изкрещя: „Аз! Аз! Аз!... И ти... Ние двамата! И нейното упорство, нейното злощастно упорство!“ Но се сдържах. Повторих още веднъж:

— Не... Никой не е виновен... фаталност!

— Не мога да повярвам — изстена той, — не мога да повярвам. Тя беше завчера на бала, усмихна ми се, кимна ми с глава. Как е възможно, как можа да се случи това?

Разказах една дълга лъжа. И нему не издадох тайната й. Говорихме си като двама братя през всички тия дни, сякаш озарени от чувството, което ни свързваше... И което ние не си доверявахме един другиму, но всеки от нас чувствуваше за другия, че целият наш живот беше свързан с тая жена... Понякога нещо напираше към устните ми и ме задушаваше, но аз веднага стисвах зъби — той не узна, че тя носеше дете от него... че аз трябваше да убия детето, неговото дете, и че тя го отнесе със себе си в пропастта. И все пак ние говорехме само за нея през тия дни, през които аз се криех у него..., защото... това бях забравил да ви кажа... започнаха да ме търсят... Мъжът й беше пристигнал, след като ковчегът беше затворен... той не искаше да вярва на причината за смъртта... хората шушукаха всевъзможни работи... и той ме търсеше... Но аз не можех да понеса да го видя, него, от когото, знаех, тя е страдала... криех се... четири дни не излязох от къщи, двамата ние не излязохме от жилището... нейният любовник ми набави под фалшиво име място за парахода, за да мога да избягам... промъкнах се като крадец нощем на борда, за да не ме познае някой... Изоставих всичко, каквото притежавах... къщата си с целия труд от тия седем години, цялото си имущество, всичко стои отворено за всекиго, който би поискал да го има... а господата от правителството сигурно са ме зачеркнали вече, задето напуснах службата си без разрешение... Но аз не можех да живея повече в тая къща, в тоя град... в тоя свят... дете всичко ми напомня за нея... побягнах като крадец през нощта... само за да се избавя от нея... само за да забравя...

Но... когато се качих на борда... през нощта... в полунощ... моят приятел ме придружаваше... точно тогава... тогава... дигаха

нещо с крика... четириъгълно, черно... ковчега й... чувате ли, нейния ковчег... тя ме преследваше и тук, както аз я бях преследвал... и трябваше да присъствувам, да се преструвам на безразличен, защото той, мъжът й, също пътува... придружава ковчега до Англия... може би иска да нареди там да се направи аутопсия... той я прибра силом при себе си... сега тя отново принадлежи нему... не вече на нас... на нас двамата... Но аз съм още тук... аз ще бъда с нея до последния час... той няма, той не бива никога да узнае... аз ще съумея да защитя тайната й от всеки опит... от тоя негодник, от страх пред когото тя бе отишла на смърт... Нищо, нищо няма да узнае той... нейната тайна е мое достояние, само мое...

Разбирате ли сега... разбирате ли сега... защо не мога да гледам хората... да слушам техния смях... когато те флиртуват и се събират на двойки... защото там долу... долу в трюма, между денкове с чай и кокосови орехи, е сложен ковчегът... Аз не мога да вляза, помещението е заключено... но аз го зная с всички свои сетива, зная го във всяка секунда... даже когато тук свирят валс и танго... наистина глупаво е, защото морето крие милиони мъртъвци, под всяка педя земя, на която стъпваме, гние труп... но все пак не мога да понасям, не мога да понасям, когато те устройват балове с маски и тъй похотливо се смеят... мъртвата е тук, аз я чувствавам и зная какво иска тя от мене... зная, имам още един дълг... още не съм приключил... тайната й още не е спасена... тя още не ме е освободила...

Откъм средната част на парахода се разнесоха провлечени стъпки и шляпане: моряци започнаха да мият палубата. Той трепна като заловен на местопрестъпление: измъченото му лице доби плахо изражение. Стана и промълви:

— Отивам си... отивам си вече.

Беше истинско мъчение да го погледне човек: опустошения му поглед, подпухналите очи, зачервени от пиене или от сълзи. Той отбягна съчувствието ми: както се беше свил, аз почувствувах в него срам, безкраен срам, че се е издал пред мене, пред нощта. Неволно казах:

— Ще ми позволите ли да дойда след обед в кабината ви?...

Той ме погледна — една иронична, сурова, цинична гънка разкриви устните му, нещо злобно тласкаше и изкълчваше всяка дума.

— Аха... вашият знаменит дълг да се помага... аха... Та точно с тази максима благополучно ме накарахте да се разбърбам. Но не, господине, благодаря. Само недейте вярва, че ми е олекнало сега, след като се разпорих пред вас и ви разкрих всичко вътре в мене... до смрадта в червата си. Никой вече не може да закърпи моя пропилян живот... няма какво, служих напусто на почитаемото холандско правителство... пенсията отиде по дяволите и аз се връщам като дръгливо псе в Европа... псе, което скимти зад един ковчег... дългото тичане на обзет от амок човек не остава безнаказано, накрая все пак биваш повален и аз се надявам, че моят край скоро ще настъпи... Не, господине, благодаря за любезното ви посещение... аз съм се погрижил за другари в кабината... няколко хубави стари бутилки с уиски, те ми носят някога утеха, а освен това там е моят нявгашен приятел, до който не се отнесох своевременно, моят послушен револвер... нали в края на краищата той помага по-добре от всеки брътвеж... Моля, не си правете труд... единственото право, което остава на човека, е да пукне както намери за добре... и при това да остане необезпокояван от чужда помощ...

Той ме погледна още веднъж иронично, дори предизвикателно, но аз усещах: това беше само срам, безграничен срам. После сви рамене, обърна се, без да се сбогува, и тръгна странно разкривено и с провлечени стъпки по вече светлата палуба към кабините. Оттогава не го видях вече. Напусто го търсих следната и третата нощ на привичното място. Той беше изчезнал и аз бих повярвал, че всичко това е било сън или някакво фантастично видение, ако през това време между пътниците не ми беше обърнал внимание друг един човек с жалеен креп на ръкава, холандски търговец на едро, който, както ми беше потвърдено от други, наскоро загубил жена си от някаква тропическа болест. Аз го видях да се разхожда напред-назад сериозен и измъчен, отделно от другите, и мисълта, че ми беше известна най-съкровената му грижа, ме изпълни с тайнствена боязън; дръпвах се настрана всеки път, когато той минаваше край мене, за да не издам с поглед, че знаех повече за неговата участ, отколкото той самият.

В Неаполското пристанище по-късно се случи онази необикновена злополука, обяснението на която, мисля, може да се намери в разказа на непознатия. Вечерта повечето от пътниците бяха напуснали парахода, аз самият отидох на опера, а след това в едно от силно осветените кафенета на Виа Рома. Когато се връщахме с лодка към парахода, хвърли ми се в очи, че няколко лодки с факли и ацетиленови лампи обикаляха и търсеха нещо, а горе по тъмната палуба тайнствено се качваха и слизаха карабинери и полицаи. Попитах един моряк какво се е случило. Той отговори уклончиво по начин, който веднага показваше, че е дадена заповед да се мълчи, а и на следния ден, когато параходът отново потегли мирно и без следа от някакво произшествие за Генуа, не можеше да се узнае нищо. Едва след това прочетох в италианските вестници романтично украсеното описание на тая мнима злополука в Неаполското пристанище. През онази нощ, така пишеха те, в неоживен час, за да не бъдат обезпокоени пасажерите от гледката, ковчегът на една знатна дама от холандските колонии трябвало да бъде прехвърлен от палубата на парахода в една лодка; в присъствие на нейния съпруг започнали да го спускат по въжена стълба, но изведнъж от високата палуба паднало нещо тежко и повлякло със себе си в морските дълбини ковчега с носачите и съпруга, които го придържали. Един вестник твърдеше, че човекът, който се хвърлил от стъпалата върху въжената стълба, бил луд, а друг смекчаваше, че въжената стълба се скъсала от само себе си поради прекалено голямата тежест: във всеки случай изглеждаше, че параходното дружество бе сторило всичко, за да потули истинското състояние на нещата. Макар и с голяма мъка носачите и съпругът на покойницата били спасени с лодки от вълните, обаче оловният ковчег потънал веднага и не било възможно да бъде изваден. Същевременно в друга бележка се споменава кратко, че вълните изхвърлили на брега в пристанището трупа на един около четирийсетгодишен мъж, но общественото мнение не изглеждаше да намира някаква връзка между него и романтично описаното нещастие; на мене обаче, едва прочел тия бегли редове, ми се стори, като че иззад вестника в мен внезапно и още веднъж призрачно се вторачва бялото от лунния зрак лице с блестящи очила.

---

[1] „Възпитание на чувствата“ (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Вие ще останете тук (англ.). — Б.пр. [↑](#)

[3] Ела бързо (англ.). — Б.пр. [↑](#)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.